

de volksbank

Tussentijds financieel verslag 2019
Persbericht

2019

Resultaten halfjaar 2019

Utrecht, 16 augustus 2019

Bankieren met de menselijke maat verder in de praktijk gebracht, aanhoudende stijging klanttevredenheid

- Diverse initiatieven ontplooid inspeland op de groeiende behoefte aan een bank met een sterke maatschappelijke identiteit
- Ontwikkeling Gedeelde waarde-scores:
 - Klant: klantgewogen Net Promoter Score voor het eerst positief: +1 (eind 2018: -1)
 - Maatschappij: 41% klimaatneutrale balans (eind 2018: 37%); barometer financiële onbezorgdheid stabiel op 49
 - Medewerker: introductie van een KPI 'oprechte aandacht', die beter aansluit op onze missie. Realisatie juni 2019: 7,6 op een schaal van 1 tot 10
 - Aandeelhouder: rendement op eigen vermogen van 8,6% (eerste helft 2018: 8,5%), gebaseerd op een sterke kapitaalpositie

Groei betaalrekeningklanten, hypotheekportefeuille en spaargeld

- Netto groei aantal betaalrekeningklanten met 43.000 tot 1,53 miljoen; marktaandeel nieuwe betaalrekeningen van 21%
- Stijging hypotheekportefeuille met € 1,2 miljard tot € 48,5 miljard
- Marktaandeel nieuwe hypothekeken lager op 6,6% (heel 2018: 7,2%); beperkte daling nieuwe hypotheekproductie tot € 2,8 miljard (eerste halfjaar 2018: € 2,9 miljard)
- Stijging particulier spaargeld met € 1,1 miljard tot € 38,5 miljard; marktaandeel sparen daalde licht tot 10,4% (2018: 10,6%)

Stijging nettowinst tot € 154 miljoen, met name dankzij lagere operationele lasten

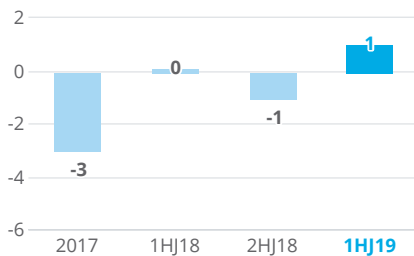
- Nettowinst van € 154 miljoen, een stijging ten opzichte van zowel het eerste halfjaar 2018 (€ 149 miljoen) als het tweede halfjaar 2018 (€ 119 miljoen)
- Totale baten van € 471 miljoen, lager ten opzichte van eerste helft 2018 (€ 480 miljoen) en tweede helft 2018 (€ 478 miljoen) als gevolg van daling netto rentebaten; daling rentemarge tot 1,40% (2018: 1,47%)
- Daling operationele lasten exclusief wettelijke heffingen naar € 255 miljoen (eerste helft 2018: € 272 miljoen, tweede helft 2018: € 290 miljoen), met name gedreven door lagere personeels- en marketingkosten en een positieve herwaardering van € 7 miljoen gerelateerd aan een eerdere bijdrage in het kader van het depositogarantiestelsel
- Verbetering efficiencyratio (exclusief wettelijke heffingen) tot 54,3% (eerste helft 2018: 56,7%; tweede helft 2018: 60,8%) veroorzaakt door lagere operationele lasten
- Vrijval van kredietvoorzieningen van € 13 miljoen (eerste helft 2018: vrijval van € 16 miljoen, tweede helft 2018: last van € 4 miljoen)

Onveranderd sterke kapitaalpositie

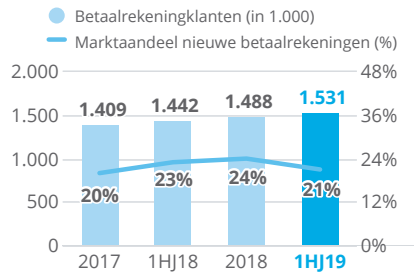
- Stijging Tier 1-kernkapitaalratio tot 37,1% (eind 2018: 35,5%); leverage ratio 5,3% (eind 2018: 5,5%)
- Totaal kapitaalratio gestegen tot 42,7% (eind 2018: 37,1%), met name als gevolg van fusie tussen de Volksbank N.V. en de Volksholding B.V.

Kerncijfers

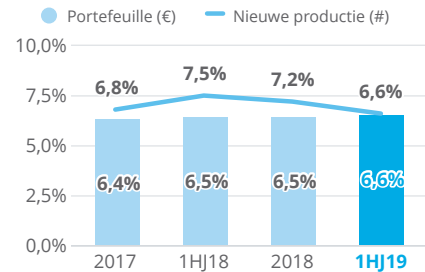
Net Promoter Score¹



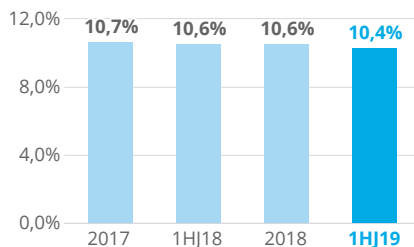
Betaalrekeningklanten²



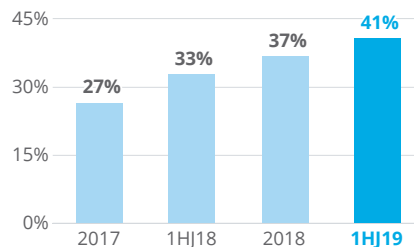
Marktaandeel hypotheek³



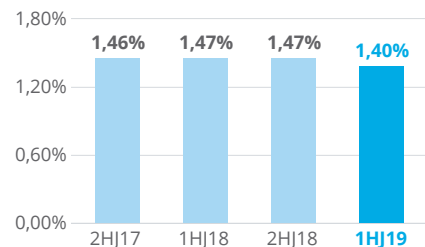
Marktaandeel sparen



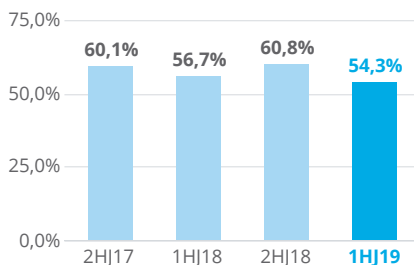
Klimaatneutrale balans



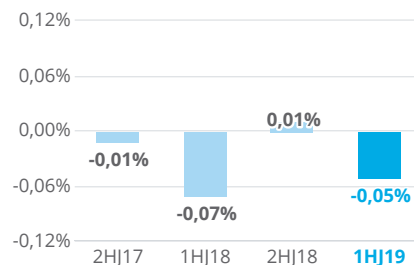
Rentemarge



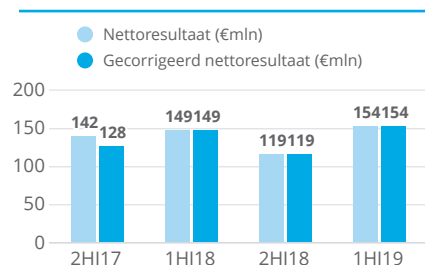
Gecorrigeerde efficiencyratio⁴



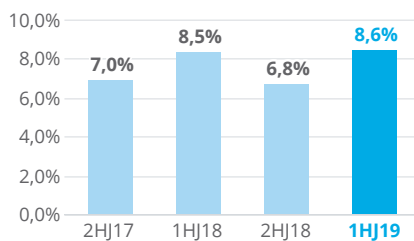
Risicokosten totale leningen



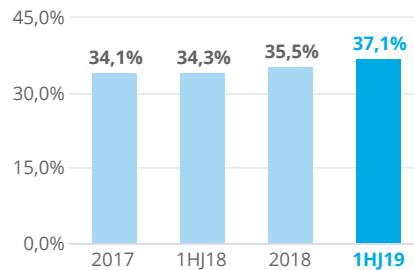
Nettoresultaat / gecorrigeerd nettoresultaat⁴



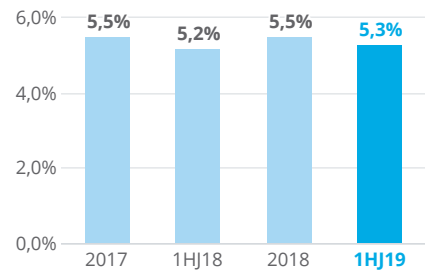
Gecorrigeerd rendement op eigen vermogen⁴



Tier 1-kernkapitaalratio⁵



Leverage ratio⁵



1 Klantgewogen gemiddelde NPS van alle merken. Bron: marktonderzoeksbureau Miles Research.

2 Bron: marktaandeel nieuwe betaalrekeningen: marktonderzoek Ipsos, gebaseerd op Moving Annual Total (MAT) per einde van elke gerapporteerde periode een jaar terugkijkend.

3 Marktaandeel portefeuille betreft 1e kwartaal 2019 cijfer.

4 Tot en met 2017 gecorrigeerd voor incidentele posten, vanaf 2018 hebben dergelijke posten zich niet voorgedaan.

5 2017 op transitionele basis, vanaf 2018 is volledige infasering van CRD IV van toepassing.

Voorwoord

Maurice Oostendorp, directievoorzitter van de Volksbank

"De Volksbank heeft een prima eerste halfjaar van 2019 achter de rug. We hebben vooruitgang geboekt bij het in de praktijk brengen van onze missie, Bankieren met de menselijke maat en bij onze drie kernactiviteiten, betalen, sparen en hypotheken, was er sprake van groei. De nettowinst is licht gestegen.

In de eerste helft van 2019 hebben we weer een aantal stappen gezet om onze maatschappelijke identiteit te versterken:

- ASN Bank heeft de berekening van haar biodiversiteitsimpact afgerond en gepubliceerd. Voor 2030 heeft ASN Bank als doelstelling een netto positief effect op de biodiversiteit van al haar beleggingen en financieringen. Ook werd deelgenomen in een werkgroep biodiversiteit, als onderdeel van het platform duurzame financieringen van De Nederlandsche Bank.
- BLG Wonen organiseerde een Nationaal Woondebat waarbij de 'huurverklaring' centraal stond. Met deze verklaring kan een huurder, aanvullend op de inkomensgegevens, aantonen dat hij of zij – mede op basis van gedragen huurlasten - hypotheeklasten nu en op termijn ook zou kunnen betalen. In september start BLG Wonen een proef met het verstrekken van hypotheek aan deze zogeheten duurhuurders op basis van een huurverklaring.
- SNS is bezig haar organisatie zodanig in te richten dat haar klanten voor het eind van het jaar terecht kunnen bij vaste teams van medewerkers in de ruim 200 SNS-winkels ongeacht het onderwerp en het gekozen communicatiemiddel (bellen, chatten, live-gesprek).
- RegioBank is samen met het Oranje Fonds gestart met het VoordeBuurt Fonds. Met dit fonds wil RegioBank in de dorpen en kleine steden waar ze gevestigd is sociale initiatieven steunen die bijdragen aan de lokale verbondenheid. Het Oranje Fonds beoordeelt de aanvragen en houdt zicht op de uitvoering van het initiatief.
- De klimaatneutraliteit van onze balans verbeterde ten opzichte van eind 2018 met 4%-punt tot 41%. Deze verbetering werd gedreven door een toename van financieringen in duurzame energieprojecten en investeringen in groene obligaties.
- We hebben een 'Green Bond Framework' gepubliceerd waarin de uitgangspunten van groene obligaties zijn uitgewerkt. Op grond hiervan kunnen we groene obligaties uitgeven en de opbrengsten gebruiken om activiteiten te financieren die bijdragen aan de vermindering van CO₂-uitstoot.

Klanten waarderen in toenemende mate onze benadering van bankieren met de menselijke maat: in juni behaalden we met een score van +1 voor het eerst een positieve klantgewogen Net Promoter Score. De stijging van het aantal betaalklanten bij onze merken zette door: na een stijging met 79.000 in 2018 bedroeg de toename in de eerste helft van dit jaar 43.000. Onze hypotheekportefeuille en het aan ons toevertrouwde spaargeld namen eveneens toe.

Op de Nederlandse Reputatieranglijst van april 2019, gebaseerd op een jaarlijks onderzoek naar de reputatie van de grootste Nederlandse bedrijven, is de Volksbank van de zestiende naar de dertiende plaats gestegen. Ook onze individuele bankmerken scoorden goed. Zo kreeg RegioBank met een 9,3 het hoogste cijfer uit de jaarlijkse enquête van de Consumentenbond onder 14.000 consumenten op het gebied van klanttevredenheid, gevolgd door ASN Bank met een 9,1. SNS deed het goed met een 8,0. BLG Wonen maakte geen deel uit van het onderzoek, omdat dit merk geen betaalrekeningen aanbiedt.

De druk op onze baten die uitgaat van het blijvend lage renteklimaat betekent dat de vereenvoudiging en verbetering van onze bedrijfsvoering een essentieel element blijft binnen onze strategie. Zoals eerder aangegeven verwachten wij dat door verbeteringen in de operationele processen het aantal medewerkers structureel zal afnemen. Omgerekend naar fte's betreft dit ten opzichte van 2016 een reductie van 800 à 900. Tot nu toe hebben we een daling van 312 fte gerealiseerd, waarvan 104 in de eerste helft van 2019. Voor het eerst sinds 2016 betrof de afname met name externe medewerkers.

Bij de uitvoering van onze innovatiestrategie als slimme toepasser hebben we in de eerste helft van 2019 met verschillende partners samengewerkt om nieuwe diensten te ontwikkelen. Zo hebben we samengewerkt met Schluss, Innovalor en de overheid en een 'proof of concept' ontwikkeld om onze klanten meer controle te geven over hun data. Binnen onze beta-app SI!m testen we samen met gebruikers concepten gericht op financiële weerbaarheid.

Om met platforms te experimenteren hebben we Meegeven.nl gecreëerd, een platform met een digitale kluis speciaal voor nabestaanden die de financiële zaken van een overledene moeten

regelen. Omdat we progressie zien in de ontwikkelingen bij blockchain-projecten, hebben we verder ons contract met de Nederlandse Blockchain Coalitie vernieuwd en gaan we actief deelnemen in de projecten op het gebied van de hypotheekketen en digitale identiteit.

Net als in 2018 stonden de rentebaten in de eerste helft van 2019 onder druk als gevolg van de langdurig lagerenteomgeving. De operationele lasten daalden ten opzichte van zowel de eerste als de tweede helft van 2018, met name dankzij lagere personeels- en marketingkosten en een positieve herwaardering van € 7 miljoen gerelateerd aan een eerdere bijdrage in het kader van het depositogarantiestelsel. Als gevolg van een lagere bijdrage aan het resolutiefonds daalden de wettelijke heffingen eveneens.

Gedreven door beter dan eerder verwachte ontwikkelingen met betrekking tot de Nederlandse huizenmarkt en werkloosheid was er, net als in de eerste helft van 2018, sprake van een vrijval van kredietvoorzieningen. De kwaliteit van de hypotheekportefeuille verbeterde verder, wat werd weerspiegeld in een daling van stage 2- en 3-leningen.

Uiteindelijk resulteerde er een nettowinst van € 154 miljoen, een stijging ten opzichte van zowel de eerste als de tweede helft van 2018.

Doordat de daling van de operationele lasten exclusief wettelijke heffingen die van de baten overtrof, verbeterde de efficiency ratio tot 54,3%. Het rendement op eigen vermogen steeg fractioneel tot 8,6%, ten opzichte van 8,5% in het eerste halfjaar van 2018. Hiermee zitten we boven het niveau van onze doelstelling voor 2020 van 8%. Deze 8% blijft voor de komende jaren voor ons een belangrijk ijkpunt. Het rendement werd behaald bij een ten opzichte van andere Europese banken onveranderd sterke kapitaalpositie.

Begin 2019 hebben we binnen de bank een nieuwe invulling van Gedeelde waarde voor medewerkers geïntroduceerd. In april 2019 vond het eerste onderzoek plaats naar de nieuwe KPI voor deze Gedeelde waarde. Met een medewerkersrespons van 86% kreeg de nieuwe KPI 'oprechte aandacht' een score van 7,6. Een tweede onderzoek vindt plaats in oktober 2019. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal de doelstelling voor 2020 en daarna worden bepaald.

Zoals aangekondigd bij de publicatie van de jaarcijfers over 2018, hebben we in de eerste helft van 2019 onze kapitaaldoelstellingen bijgesteld. Voor eind 2020 hanteren we nu voor de Tier 1-kernkapitaalratio een doelstelling van ten minste 19%, berekend op basis van volledige infasering van Basel IV, en voor de leverage ratio een minimum van 4,75%. Met deze ratio's beogen we een bovengemiddeld sterke kapitaalbasis aan te houden en het gematigde risicoprofiel van de Volksbank te waarborgen. Kapitaal dat zich naar verwachting duurzaam boven onze minimum doelstellingen bevindt is beschikbaar voor uitkering, onder voorbehoud van goedkeuring van de toezichthouder.

Door de aanhoudende geopolitieke spanningen en verslechtering van de macro-economische vooruitzichten hebben we onze renteverwachtingen neerwaarts bijgesteld. Wij verwachten dat de aanhoudend lagerenteomgeving in de nabije toekomst een neerwaartse druk op onze baten zal blijven uitoefenen.

Voor de tweede helft van 2019 houden we rekening met een lager resultaat dan in de eerste helft. De druk op de baten zal intensiveren, we verwachten voor de tweede helft hogere operationele lasten (exclusief wettelijke heffingen) en de vrijval van kredietvoorzieningen is eindig. Voor heel 2019 verwachten we een nettowinst in lijn met die van 2018.

Onze missie vertaalt zich in toenemende mate in een duidelijke positionering die leidt tot groei van het aantal klanten en een toename van de klanttevredenheid. Deze ontwikkelingen sterken ons in de overtuiging om verder vorm te geven aan de waarde die al onze stakeholders kunnen ontlenen aan Bankieren met de menselijke maat."

Ontwikkelingen gedeelde waarde-ambitie

VOORTGANG DOELSTELLINGEN

We meten de voortgang in het bereiken van onze missie Bankieren met de menselijke maat en de realisatie van onze gedeelde waarde-ambitie af aan de hand van concrete hoofddoelstellingen voor onze vier stakeholder-groepen:

Doelstellingen	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018	Doelstelling 2020
NUT VOOR DE KLANT				
Klantgewogen gemiddelde Net Promoter Score (NPS) ¹	+1	-1	0	+10
ASN Bank	+16	+18	+19	
BLG Wonen	-17	-22	-24	
RegioBank	+12	+12	+10	
SNS	-7	-11	-8	
Betaalrekeningklanten (in 1.000)	1.531	1.488	1.442	1.500
VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE MAATSCHAPPIJ				
Klimaatneutrale balans ¹	41%	37%	33%	45%
Barometer financiële onbezorgdheid ²	49%	49%	n.v.t.	>50%
OPRECHTE AANDACHT VOOR DE MEDEWERKER				
Oprechte aandacht	7,6	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
RENDEMENT VOOR DE AANDEELHOUDER				
Rendement op eigen vermogen (REV)	8,6%	7,6%	8,5%	8,0%
OVERIGE DOELSTELLINGEN				
Efficiencyratio	54,3%	58,7%	56,7%	50-52%
Tier 1-kernkapitaalratio	37,1%	35,5%	34,3%	≥ 19,0%
Leverage ratio	5,3%	5,5%	5,2%	≥ 4,75%

1 Voor de methodiek van de berekening van deze KPI's wordt verwezen naar het jaarverslag 2018, hoofdstuk Over de niet-financiële informatie.

2 Gebaseerd op het voortschrijdend gemiddelde van de afgelopen 6 maanden. Voor de methodiek wordt verwezen naar het jaarverslag 2018, paragraaf 3.3.1 Financiële weerbaarheid.

Nut voor de klant

We willen een bank zijn waar de klant zich thuis voelt en die proactief meedenkt met eerlijke producten. De groei in het aantal betaalrekeningen en de positieve klanttevredenheid, uitgedrukt in de Net Promoter Score (NPS), indiceren dat klanten onze missie van Bankieren met de menselijke maat waarderen.

NET PROMOTER SCORE

Het klantgewogen gemiddelde van alle merkspecifieke Net Promoter Scores (NPS)¹ bereikte voor het eerst een positieve score en verbeterde tot +1. De NPS van ASN Bank en RegioBank bleven nagenoeg stabiel. Deze merken behoren tot het selecte gezelschap van Nederlandse banken met een positieve NPS. Bij SNS verbeterde de NPS van -11 naar -7 en bij BLG Wonen van -22 tot -17.

AANTAL BETAALREKENINGKLANTEN

Het aantal betaalrekeningklanten steeg met 43.000 (76.000 bruto) naar 1,53 miljoen ultimo juni 2019. De doelstelling van 1,5 miljoen betaalrekeningklanten per eind 2020 is daarmee reeds bereikt.

Verantwoordelijkheid voor de maatschappij

We willen een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij. Vanuit onze kernactiviteiten hypotheek, sparen en betalen kunnen we een aanzienlijke positieve invloed hebben op de duurzaamheid in onze keten en de financiële weerbaarheid van klanten.

¹ Aan de hand van rapportcijfers wordt bepaald of een klant een 'promoter' is (bij een 9 en 10), 'passief tevreden' is (bij een 7 en 8) of een 'criticaster' is (bij een 6 of lager). Een positieve NPS vereist dat het percentage promoters hoger is dan het percentage criticasters.

KLIMAATNEUTRALE BALANS

We streven naar een 45% klimaatneutrale balans² in 2020 oplopend tot 100% in 2030. Per 30 juni was onze balans voor 41% klimaatneutraal (eind 2018: 37%). De stijging is met name het gevolg van financieringen in duurzame projecten, met name in vier windparken, en beleggingen in groene obligaties. De totale CO₂-winst van duurzame financieringen en groene obligaties bedroeg 536 kiloton (eind 2018: 503 kiloton).

Het gemiddelde energielabel van de door ons gefinancierde woningen liet een lichte verbetering zien. Ondanks dat de hypotheekportefeuille toenam, bleef het totale berekende CO₂-verlies van deze kredieten vrijwel constant. Het totale CO₂-verlies van onze balans, met name veroorzaakt door de hypotheekportefeuille, bedroeg 1.315 kiloton (eind 2018: 1.357 kiloton). De daling werd met name veroorzaakt door een lager CO₂-verlies van obligaties in lagere overheden.

FINANCIËLE WEERBAARHEID

We willen onze klanten stimuleren en helpen hun financiële weerbaarheid te vergroten. Begin 2018 hebben we financiële weerbaarheid meetbaar gemaakt in een KPI. In een maandelijks onderzoek vragen we 530 van onze klanten of zij merken dat de bank voor hen klaarstaat bij financiële zorgen. De respondenten beantwoorden de vraag op een schaal van 1 (helemaal oneens) tot 100 (helemaal eens). Over het eerste halfjaar van 2019 was de score op de KPI 49, onveranderd ten opzichte van de score over de tweede helft van 2018.

Eind maart ging de 9e Week van het Geld van start, een initiatief van het platform Wijzer in Geldzaken. Alle banken in Nederland samen gaven ruim 4.000 gastlessen op een groot aantal basisscholen in Nederland. Collega's van de Volksbank namen bijna 500 gastlessen voor hun rekening: 279 Bank voor de Klas-lessen met de Cash Quiz en 211 Eurowijs-lessen. Eurowijs is een initiatief van de Volksbank en haar merken en verzorgt gratis lesmateriaal voor het basisonderwijs, de onderbouw van het voortgezet onderwijs en voor speciaal onderwijs.

Oprechte aandacht voor de medewerker

Begin 2019 hebben we een nieuwe invulling van gedeelde waarde voor medewerkers geïntroduceerd die past bij onze missie: vanuit oprechte aandacht voor autonomie, persoonlijke groei en vakmanschap willen we onze medewerkers in staat stellen om onze missie en strategie te realiseren. De nieuwe invulling is tot stand gekomen met inbreng van onze medewerkers en bevat de volgende elementen:

- zinvol bijdragen aan onze missie en strategie, en daarvoor gewaardeerd worden;
- een open en mensgerichte werkomgeving, gebaseerd op vertrouwen;
- ruimte voor vakmanschap en groei, met een leidinggevende die hierbij faciliteert en stimuleert.

In 2019 vervangen we de medewerker-Net Promoter Score (eNPS) als belangrijkste gedeelde waarde-KPI voor medewerkers door een nieuwe KPI die beter aansluit bij wat de Volksbank beoogt en waar onze medewerkers om vragen. De eNPS blijven we meten, maar niet meer als belangrijkste doelstelling.

De nieuwe gedeelde waarde-KPI voor medewerkers (kortweg: 'oprechte aandacht' genoemd) wordt berekend op basis van een vragenlijst met vragen over de volgende thema's: missie & strategie, vertrouwen, open & mensgericht, faciliterend leiderschap en vakmanschap & groei. Elk thema heeft een specifieke focus op een element dat van waarde is voor medewerkers. We meten elk thema apart en het totaal van de thema's, elke vraag en elk thema telt daarbij even zwaar.

In april 2019 vond het eerste onderzoek plaats naar de nieuwe invulling van gedeelde waarde voor medewerkers. Met een respons van 85,6% van onze medewerkers was het resultaat een gemiddelde van 7,6 op een schaal van 1 tot 10 voor de nieuwe KPI 'oprechte aandacht'.

In oktober vindt een tweede onderzoek naar gedeelde waarde voor medewerkers plaats. Dan meten we ook weer de eNPS en de betrokkenheid en bevlogenheid; deze zijn in april 2019 niet meegenomen in het onderzoek. Dit blijven belangrijke ondersteunende indicatoren van gedeelde waarde voor medewerkers.

De doelstelling van een eNPS van 40 in 2020 komt te vervallen. Voor de nieuwe KPI 'oprechte aandacht' zullen op basis van de resultaten van het onderzoek in oktober doelstellingen voor 2020 en verder worden bepaald. In het jaarverslag over 2019 zullen we hierover rapporteren, net

² Met de klimaatneutrale balans brengen we de klimaatimpact, uitgedrukt in CO₂-uitstoot, van alle relevante balansposten van de Volksbank in kaart.

als over de voortgang van de ondersteunende indicatoren van gedeelde waarde voor medewerkers.

Rendement voor de aandeelhouder

RENDEMENT OP EIGEN VERMOGEN

De Volksbank wil een gezonde en stabiele bank zijn. Voor het rendement op eigen vermogen hanteren we een doelstelling van 8% in 2020, zoals geformuleerd in 2016.

Het rendement op eigen vermogen bedroeg 8,6%, dit is licht hoger dan in het eerste halfjaar 2018 (8,5%). Deze toename, bij een zeer solide kapitaalpositie, was volledig het gevolg van een hogere nettowinst.

Overige doelstellingen

KAPITAAL

In de eerste helft van 2019 hebben we onze doelstellingen op het gebied van kapitalisatie herzien. Voor 2020 streven we naar een leverage ratio van ten minste 4,75% (voorheen: ten minste 4,25%) en een Tier 1-kernkapitaalratio van ten minste 19%, op basis van de geschatte volledige infasering van Basel IV-regels (voorheen: ten minste 15%).

De doelstelling voor de leverage ratio ligt hiermee in lijn met de verwachte leverage ratio van vergelijkbare Europese banken en omvat een ruime managementbuffer om ernstige stress-situaties te doorstaan. Na volledige infasering van Basel IV past de minimale doelstelling van de leverage ratio van 4,75% naar verwachting bij een risicogewogen doelstelling van een Tier 1-kernkapitaalratio van ten minste 19%. Zowel de leverage ratio als de risicogewogen doelstelling liggen hiermee ruim boven de wettelijke vereisten en bieden voldoende buffers voor 2020, gegeven het huidige onzekere geopolitieke klimaat en de voor de Volksbank zeer nadelige rente-omgeving alsmede de onduidelijkheden rondom toekomstige regelgeving.

De Tier 1-kernkapitaalratio liet een stijging zien naar 37,1% (ultimo 2018: 35,5%), met name gedreven door de afname van de RWA. De Tier 1-kernkapitaalratio bleef daarmee ruim boven onze doelstelling van ten minste 19%.

Onze verwachting is dat, op basis van het in december 2017 bereikte akkoord over Basel IV-regelgeving, onze RWA met ongeveer 48% zullen toenemen en dat onze Tier 1-kernkapitaalratio hierdoor zal dalen met ongeveer 12%-punt.

De leverage ratio daalde van 5,5% ultimo 2018 naar 5,3%, voornamelijk gedreven door een toename in de noemer van de leverage ratio (met € 2,5 miljard), in lijn met de groei van het balanstotaal.

EFFICIENCYRATIO

Voor de efficiencyratio (gedefinieerd als operationele lasten exclusief wettelijke heffingen gedeeld door totale baten) hebben we in 2016 een beoogde bandbreedte van 50% tot 52% voor 2020 gedefinieerd. Vanwege de toegenomen druk op de rentebaten verwachten we deze bandbreedte in 2020 niet te behalen.

In het eerste halfjaar van 2019 bedroeg de efficiencyratio 54,3% (eerste halfjaar van 2018: 56,7%). Deze daling was volledig toe te schrijven aan lagere operationele lasten exclusief wettelijke heffingen.

Opties voor de toekomst

In het najaar van 2018 heeft NL Financial Investments (NLFI) haar tweede voortgangsrapportage uitgebracht over de privatisering van de Volksbank. In juni 2016 had NLFI aangegeven dat de Volksbank twee tot drie jaar nodig heeft voordat een besluit genomen kan worden over een privatisering. Op basis van de in 2018 gepubliceerde rapportage van NLFI concludeerde de minister van Financiën dat de Volksbank deze periode minimaal nodig zal hebben om de gedeelde waarde-ambitie verder uit te werken en haar maatschappelijke identiteit verder te versterken.

We verwachten dat NLFI in de tweede helft van 2019 wederom een voortgangsrapportage zal uitbrengen.

Vooruitzichten

De effecten van de internationale handelsfricties zullen naar verwachting voorlopig nadelig blijven doorwerken op de internationale conjunctuur en als kleine open economie is Nederland daar meer dan gemiddeld gevoelig voor. Als gevolg van een minder florissante exportontwikkeling kan het tempo van economische groei de komende kwartalen dan ook terugvallen, ondanks het tegenwicht van een aanhoudend solide binnenlandse vraag. De brexit vormt een duidelijk neerwaarts risico. De werkloosheid zal naar verwachting niet nog verder kunnen dalen. Op de woningmarkt vlakken de prijsstijgingen af, bij een nog wat lager aantal transacties.

Als gevolg van de zwakkere macro-economische vooruitzichten zal bij een uitermate ruim beleid van de Europese Centrale Bank (ECB) het huidige lage renteklimaat voor een langere periode aanhouden.

In lijn met de ontwikkeling in het eerste halfjaar zullen de netto rentebaten in 2019 naar verwachting lager zijn dan in 2018, met name door lagere rentebaten op hypotheekleningen.

De verwachte daling van de totale operationele lasten in 2019 ten opzichte van 2018 zal de lagere rentebaten grotendeels kunnen compenseren.

Voor de tweede helft van 2019 verwachten we niet langer een netto vrijval van voorzieningen voor leningen.

Alles bijeengenomen verwachten we dat de nettowinst in 2019 in lijn zal zijn met 2018.

Macro-economische ontwikkelingen

DE NEDERLANDSE ECONOMIE

De Nederlandse economie heeft in de eerste helft wat aan vaart verloren. Dit is toe te schrijven aan de export die onder druk stond door een ongunstige ontwikkeling van de wereldhandel en de malaise in de Duitse industrie die daar deels mee samenhangt. De groei van de particuliere consumptie en investeringen bleef redelijk op peil. De groeivertraging heeft nog geen merkbaar nadelig effect op de arbeidsmarkt gehad. Het aantal banen bleef flink stijgen, waarbij met name ook de sterke groei van het aantal vaste contracten opvalt. De werkloosheid zakte gedurende de verslagperiode met 0,2%-punt tot een historisch laag percentage van 3,4% van de beroepsbevolking. De loongroei versnelde licht, maar bleef gematigd, zeker in het licht van de inflatie die onder invloed van hogere indirecte belastingen en een stijgende olieprijs was opgelopen tot 2,7% aan het einde van de verslagperiode.

RENTESTANDEN EN RENDEMENT STAATSLENINGEN

De ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkten werden in hoge mate bepaald door aanpassingen in beleidsintenties van centrale banken. In de Verenigde Staten drukten de beleidsmakers bij de Federal Reserve (Fed) een zwaar stempel door aan het begin van het jaar hun voorgenomen renteverhogingen te schrappen. In juni werd voorgesorteerd op een verlaging, die eind juli daadwerkelijk werd doorgevoerd. In de eurozone hield de Europese Centrale Bank (ECB) het depositotarief ongewijzigd op -0,4%, waardoor de geldmarktrenten gedurende de eerste helft van het jaar uitermate laag bleven. Naar aanleiding van tegenvallende macrocijfers verlaagde de ECB voorts in maart haar groei- en inflatieprojecties en in juni zinspeelde bankpresident Draghi zelfs op renteverlaging en/of een hervatting van het aankoopprogramma van obligaties. Ook werd in maart een nieuwe serie lange termijn financieringsfaciliteiten (TLTRO's) aangekondigd om de gunstige uitleencondities voor (Zuid-Europese) banken te behouden. De combinatie van lagere groei- en inflatieverwachtingen en een soepeler houding van centrale bankiers leidde internationaal tot een sterke daling van de obligatierentes. De Nederlandse 10-jaarsrente zakte onder invloed van dit alles met 54 basispunten tot een laagterecord van -0,15% eind juni 2019 en is sindsdien nog verder gedaald.

WONING- EN HYPOTHEKENMARKT

Op de huizenmarkt kwam er een einde aan de daling van het aantal te koop staande woningen. In de grote steden tekende zich zelfs een lichte stijging af, maar per saldo bleven de vraag/aanbod verhoudingen krap. De gemiddelde prijsstijging vlakke licht af en kwam uit op 6,9% waar in dezelfde periode vorig jaar nog een stijging van 8,9% werd bereikt. Met de hogere prijzen en het nog altijd lage aanbod, hield de daling van het aantal woningverkoppen aan. Het totaal aantal transacties bedroeg 99.937, bijna 5% minder dan in dezelfde periode vorig jaar.

Commerciële ontwikkelingen

Commerciële ontwikkelingen

	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018
KLANTEN EN BETALEN			
Totaal aantal klanten (in 1.000)	3.238	3.202	3.160
Totaal aantal betaalrekeningklanten (in 1.000)	1.531	1.488	1.442
Marktaandeel nieuwe betaalrekeningen ¹	21%	24%	23%
HYPOTHEKEN			
Particuliere hypotheke (bruto in € miljarden)	48,5	47,3	46,7
Marktaandeel nieuwe hypotheke (in #)	6,6%	7,2%	7,5%
Marktaandeel hypotheekportefeuille (in €) ²	6,6% ³	6,5%	6,5%
SPAREN			
Particuliere spaartegoeden (in € miljarden)	38,5	37,4	37,7
Marktaandeel particuliere spaartegoeden	10,4%	10,6%	10,6%

1 Bron: marktonderzoek door Ipsos, gebaseerd op Moving Annual Total (MAT) per einde van elke gerapporteerde periode een jaar terugkijkend.

2 Gebaseerd op CBS-gegevens. Marktaandelen van 30-6-2018 en 31-12-2018 zijn aangepast als gevolg van aanpassing van de marktomvang door CBS.

3 Betreft de cijfers uit het 1e kwartaal van 2019 wegens niet tijdig beschikbaar zijn van de totale marktomvang.

Klanten en betalen

In het eerste halfjaar van 2019 verwelkomden ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank en SNS samen 108.000 nieuwe klanten. Gesaldeerd met klanten die afscheid namen van de bank steeg het aantal klanten met 36.000. Deze stijging was met name toe te schrijven aan de succesvolle groei van het aantal klanten met een betaalrekening.

Het aantal betaalrekeningklanten steeg met 43.000 (76.000 bruto) naar 1.531.000 ultimo juni 2019. De nettogroei kwam hoger uit dan in het eerste halfjaar van 2018 (33.000) vanwege een correctie van inactieve betaalrekeningklanten in 2018.

Het marktaandeel in nieuwe betaalrekeningen bleef met 21% hoog (eind 2018: 24%). Dit marktaandeel ligt sinds 2014 op of boven 20%, aanzienlijk hoger dan het marktaandeel van circa 8% op basis van de totale portefeuille.

Hypotheke

Gemeten in aantal nieuw verstrekte hypotheke kromp de hypotheekmarkt met 13% ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 als gevolg van schaarste op de woningmarkt. In euro's kromp de hypotheekmarkt met 9,5% tot € 46 miljard. De krimp in euro's was lager dan de daling in aantallen doordat de gemiddelde hoofdsom een stijging liet zien.

In de krimpende hypotheekmarkt daalde ook de nieuwe hypotheekproductie van de Volksbank tot € 2,8 miljard, van € 2,9 miljard in het eerste halfjaar van 2018. Het marktaandeel van de nieuwe particuliere hypotheke bedroeg 6,6%, lager dan over heel 2018 (7,2%). Op basis van de totale particuliere hypotheekportefeuille groeide het marktaandeel licht tot 6,6%. Rentehervormingen bedroegen bijna € 1,3 miljard, een daling ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 (bijna € 1,7 miljard). Van deze hervormingen betrof ongeveer een vijfde vroegtijdige rentehervormingen (eerste halfjaar van 2018: 30%). De vroegtijdige rentehervormingen namen af doordat bij een groot deel van de portefeuille reeds in eerdere jaren een rentehervorming had plaatsgevonden. In het eerste halfjaar van 2018 waren reguliere rentehervormingen eveneens hoger als gevolg van de hoge hypotheekproductie in 2008 met een rentevaste periode van 10 jaar.

Het totale aflossingsniveau van € 2,4 miljard is gestegen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 (€ 2,1 miljard). Dit was mede het gevolg van een groeiende portefeuille, een hoger aantal verhuizingen en een toename in aflossingen van overbruggingskredieten. In lijn met de veranderende samenstelling van de hypotheekportefeuille, weerspiegeld in een toename van annuïtaire hypotheke, namen ook de contractuele aflossingen geleidelijk toe.

Doordat de hypotheekproductie de aflossingen met € 0,4 miljard oversteeg, heeft de Volksbank een verdere groei van de particuliere hypotheekportefeuille gerealiseerd. Daarnaast stegen, als gevolg van de gedaalde rente, IFRS-waarderingsaanpassingen in verband met hedge accounting van € 0,5 miljard ultimo 2018 tot € 1,3 miljard. Per saldo groeide de particuliere hypotheekportefeuille hierdoor van € 47,3 miljard ultimo 2018 tot € 48,5 miljard (bruto boekwaarde) per eind juni 2019.

De vraag naar hypotheeklen met een rentevaste periode van 15 jaar of langer bleef groot. Eind juni 2019 bestond € 8,9 miljard (18,8%) van de portefeuille uit deze hypotheeklen, tegenover € 8,6 miljard (18,3%) eind 2018. Ook het aandeel hypotheeklen met een rentevaste periode van 10 tot 15 jaar nam toe, van 64% naar 65% van de totale hypotheekportefeuille.

Sparen

De particuliere spaartegoeden bij de Volksbank stegen naar € 38,5 miljard ten opzichte van € 37,4 miljard eind 2018. De Nederlandse particuliere spaarmarkt groeide licht naar € 370 miljard, van € 354 miljard ultimo 2018. Het marktaandeel daalde tot 10,4% (ultimo 2018: 10,6%).

Financiële resultaten

In de hoofdstukken Financiële resultaten en Risicomanagement is informatie opgenomen die is vereist op basis van IAS 34. De informatie is alleen onderdeel van de beoordelingsverklaring van de externe accountant op dit tussentijds financieel verslag wanneer bij de tekst of bij de tabel het label 'Reviewed' staat.

Winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2019	1e halfjaar 2018	Mutatie	2e halfjaar 2018
Netto rentebaten	442	455	-3%	453
Netto provisie en beheervergoedingen	25	21	19%	23
Overige baten	4	4	0%	2
Totaal baten	471	480	-2%	478
Operationele lasten exclusief wettelijke heffingen	255	272	-6%	290
Wettelijke heffingen	23	29	-21%	18
Totaal operationele lasten	278	301	-8%	308
Bijzondere waardeverminderingen	-13	-16	19%	4
Resultaat voor belastingen	206	195	6%	166
Belastingen	52	46	13%	47
Nettoresultaat	154	149	3%	119
Efficiëncyratio ¹	54,3%	56,7%		60,8%
Rendement eigen vermogen (REV) ²	8,6%	8,5%		6,8%
Rentemarge (bps) ³	1,40%	1,47%		1,47%
Operationele lasten als % van gemiddelde activa ⁴	0,81%	0,88%		0,94%

1 Totale operationele lasten gecorrigeerd voor wettelijke heffingen afgezet tegen totale baten.

2 Nettoresultaat afgezet tegen het gemiddelde totaal eigen vermogen op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

3 Netto rentebaten afgezet tegen het gemiddelde totale activa op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

4 Operationele lasten gecorrigeerd voor wettelijke heffingen afgezet tegen het gemiddelde totale activa op basis van maandeindstanden over de rapportageperiode.

NETTOWINST

Ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 steeg de nettowinst met € 5 miljoen naar € 154 miljoen. De toename was toe te schrijven aan € 23 miljoen lagere totale operationele lasten, deels tenietgedaan door € 9 miljoen lagere baten en een € 3 miljoen lagere netto vrijval uit bijzondere waardeverminderingen. Daarnaast was de effectieve belastingdruk licht hoger dan in het eerste halfjaar van 2018.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2018 steeg de nettowinst met € 35 miljoen. Deze toename was met name toe te schrijven aan € 30 miljoen lagere totale operationele lasten en een omslag van € 17 miljoen bij bijzondere waardeverminderingen, deels tenietgedaan door € 7 miljoen lagere totale baten.

Het rendement op eigen vermogen bedroeg 8,6%, licht hoger dan over het eerste halfjaar van 2018 (8,5%) als gevolg van een hoger nettoresultaat, deels tenietgedaan door een hoger gemiddeld eigen vermogen.

De efficiëncyratio bedroeg 54,3%, een daling ten opzichte van het eerste halfjaar van 2018 (56,7%). De impact van lagere totale baten werd meer dan gecompenseerd door lagere operationele lasten exclusief wettelijke heffingen.

Baten

Verdeling baten

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2019	1e halfjaar 2018	Mutatie	2e halfjaar 2018
Netto rentebaten	442	455	-3%	453
Netto provisie en beheervergoedingen	25	21	19%	23
Resultaat uit beleggingen	8	-3	367%	6
Resultaat op financiële instrumenten	-5	7	-171%	-5
Overige operationele opbrengsten	1	-	0%	1
Totaal baten	471	480	-2%	478
Rentemarge (bps)	1,40%	1,47%		1,47%

De totale baten daalden met € 9 miljoen tot € 471 miljoen (-2%), gedreven door lagere netto rentebaten.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2018 daalden de totale baten met € 7 miljoen, eveneens hoofdzakelijk gedreven door lagere netto rentebaten.

NETTO RENTEBATEN

De netto rentebaten daalden met € 13 miljoen tot € 442 miljoen (-3%). Dit kwam voornamelijk door lagere baten uit hypotheeklen als gevolg van (vroegtijdige) renteherzieningen tegen lagere tarieven. Daarnaast is ook de nieuwe hypotheekproductie afgesloten tegen substantieel lagere tarieven dan die van de hypotheeklen afgelost in het tweede halfjaar van 2018 en het eerste halfjaar van 2019. Deze effecten werden deels gecompenseerd door de groei van de hypotheekportefeuille.

De lagere baten uit hypotheeklen werden grotendeels gecompenseerd door lagere rentelasten verbonden aan derivaten voor het sturen van het renterisico met name als gevolg van vervallen derivatencontracten en verlagingen van de spaarrente.

De rentemarge daalde van 1,47% tot 1,40% door zowel lagere netto rentebaten als hogere gemiddelde activa.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2018 kwamen de netto rentebaten € 11 miljoen lager uit. Deze daling was met name toe te schrijven aan lagere baten uit hypotheeklen en lagere ontvangen vergoedingen voor renteverlies uit hoofde van vroegtijdige renteherzieningen van hypotheeklen.

De lagere baten uit hypotheeklen werden grotendeels gecompenseerd door lagere rentelasten verbonden aan derivaten en spaarrenteverlagingen.

NETTO PROVISIE EN BEHEERVERGOEDINGEN

Netto provisie en beheervergoedingen lieten een stijging zien van € 4 miljoen tot € 25 miljoen. Deze stijging werd met name gedreven door hogere ontvangen provisies, onder meer inzake betalingsverkeer en hypotheekadviesing.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2018 stegen de netto provisie en beheervergoedingen met € 2 miljoen, met name als gevolg van hogere ontvangen provisies uit betalingsverkeer.

RESULTAAT UIT BELEGGINGEN

Het resultaat uit beleggingen steeg van € 3 miljoen negatief tot € 8 miljoen, grotendeels als gevolg van hogere gerealiseerde resultaten op vastrentende beleggingen, die werden verkocht in het kader van balansbeheer en optimalisatie van de beleggingsportefeuille. Het negatieve resultaat in het eerste halfjaar 2018 had met name betrekking op de afbouw van posities in Italiaanse vastrentende waarden.

RESULTAAT OP FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Het resultaat op financiële instrumenten liet een omslag zien van € 7 miljoen positief naar € 5 miljoen negatief. Dit was met name toe te schrijven aan lagere handelsresultaten en een lager resultaat uit hedge-ineffectiviteit van derivaten, onder meer gerelateerd aan hypotheeklen.

Lasten

Operationele lasten en fte

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2019	1e halfjaar 2018	Mutatie	2e halfjaar 2018
Personeelskosten	186	200	-7%	202
Afschrijvingen op (im)materiële vaste activa	16	11	45%	10
Overige operationele lasten	76	90	-16%	96
Totaal operationele lasten	278	301	-8%	308
Wettelijke heffingen (begrepen in overige operationele lasten)	23	29	-21%	18
Gecorrigeerde operationele lasten	255	272	-6%	290
Efficiëncyratio	54,3%	56,7%		60,8%
Operationele lasten als % van gemiddelde activa	0,81%	0,88%		0,94%
FTE				
Totaal aantal interne fte's	3.015	3.155	-4%	2.993
Totaal aantal externe fte's	678	771	-12%	804
Totaal aantal fte's	3.693	3.926	-6%	3.797

De totale operationele lasten daalden met € 23 miljoen tot € 278 miljoen, waarvan € 6 miljoen door lagere wettelijke heffingen.

Wettelijke heffingen bedroegen € 23 miljoen, waarvan € 7 miljoen gerelateerd aan de bijdrage aan het resolutiefonds (eerste helft 2018: € 14 miljoen) en € 16 miljoen aan de ex ante bijdrage ten behoeve van het depositogarantiestelsel (DGS) (eerste helft 2018: € 15 miljoen). De bijdrage aan het resolutiefonds over 2018 was gebaseerd op de situatie in 2016, het jaar waarin de juridische fusie tussen SNS Bank N.V., ASN Bank N.V. en RegioBank N.V. plaatsvond. In de door de Single Resolution Board (SRB) gehanteerde methodiek voor het vaststellen van de jaarlijkse bijdrage werden hierdoor in 2018 gedekte deposito's van ASN Bank en RegioBank niet in aanmerking genomen.

Gecorrigeerd voor wettelijke heffingen daalden de operationele lasten met € 17 miljoen tot € 255 miljoen, met name als gevolg van lagere personeels- en marketingkosten. De invloed van bijzondere posten op de totale operationele lasten was per saldo licht positief. Op individuele kostenregels was er wel een significante invloed. De eerste helft van 2019 bevatte een positieve herwaardering van € 7 miljoen gerelateerd aan een eerdere bijdrage in het kader van het DGS betreffende het faillissement van DSB en € 2 miljoen reorganisatielasten. De eerste helft van 2018 bevatte een vrijval van een voorziening van € 10 miljoen grotendeels gerelateerd aan het Uniform Herstelkader Rentederivaten MKB en € 9 miljoen reorganisatielasten.

Personeelskosten daalden met € 14 miljoen, waarvan € 7 miljoen door lagere reorganisatielasten. Daarnaast droeg een afname van het totaal aantal fte's met 104 bij aan de daling van de personeelskosten.

Afschrijvingen op (im)materiële vaste activa waren € 16 miljoen en daarmee € 5 miljoen hoger. Dit weerspiegelde de impact van de implementatie van IFRS 16 Leases, hetgeen resulteerde in een verschuiving tussen overige operationele lasten (huysvestingskosten) en afschrijvingen (zie ook Grondslagen op blz. 39).

Overige operationele lasten exclusief wettelijke heffingen daalden met € 8 miljoen, met name door de genoemde positieve herwaardering gerelateerd aan het DGS en een verschuiving van € 5 miljoen tussen overige operationele lasten en afschrijvingen als gevolg van de impact van IFRS 16 Leases. Daarnaast waren de marketingkosten lager. Deze positieve effecten werden deels tenietgedaan door de vrijval in de eerste helft van 2018 van een voorziening gerelateerd aan het Uniform Herstelkader Rentederivaten MKB.

De gecorrigeerde operationele lasten gedeeld door de gemiddelde totale activa verbeterde van 88 bps in het eerste halfjaar 2018 naar 81 bps door zowel lagere gecorrigeerde operationele lasten als hogere gemiddelde totale activa.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2018 daalden de totale operationele lasten met € 30 miljoen. Wettelijke heffingen waren € 5 miljoen hoger, wat meer dan volledig werd veroorzaakt door het feit dat de jaarbijdrage ten behoeve van het resolutiefonds geheel in het eerste halfjaar is verantwoord. Exclusief wettelijke heffingen daalden de operationele lasten met € 35 miljoen. Hiervan had € 10 miljoen betrekking op lagere reorganisatielasten. Daarnaast werd het eerste

halfjaar van 2019 positief beïnvloed door de genoemde positieve herwaardering gerelateerd aan het DGS en waren personeels-, advies- en marketingkosten lager.

Vergeleken met eind 2018 nam het totaal aantal medewerkers af met 104 tot 3.693 fte. Het aantal interne medewerkers nam toe van 2.993 tot 3.015 fte. Deze toename was voornamelijk het gevolg van het invullen van vacatures die tijdelijk met externe medewerkers werden opgevuld. Hierdoor en door de voortgang van reorganisaties en afronding van projecten daalde het aantal externe medewerkers van 804 tot 678 fte.

Bijzondere waardeverminderingen Reviewed

Bijzondere waardeverminderingen Reviewed

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2019	1e halfjaar 2018	Mutatie	2e halfjaar 2018
Particuliere hypotheke	-8	-8	0%	-
Overige particuliere leningen	-	-2	-	1
Mkb-kredieten	-3	-7	57%	2
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	-1	-	-	1
Beleggingen	-1	1	-	-
Totaal bijzondere waardeverminderingen	-13	-16	19%	4
Risicokosten totale leningen	-0,05%	-0,07%		0,01%
Risicokosten particuliere hypotheke	-0,03%	-0,03%		0,00%
Risicokosten mkb-kredieten	-0,69%	-1,98%		0,51%

In het eerste halfjaar van 2019 was er een netto vrijval van voorzieningen voor kredietrisico van € 13 miljoen, een daling ten opzichte van de vrijval van € 16 miljoen in het eerste halfjaar van 2018.

De netto vrijval van bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheke bedroeg € 8 miljoen en was daarmee gelijk aan het eerste halfjaar van 2018. In beide perioden was de vrijval het gevolg van verbeterde economische omstandigheden, met name voor wat betreft de Nederlandse huizenmarkt en werkloosheid. Dit resulteerde in een afname van stage 2- en stage 3-leningen³.

In de eerste helft van 2019 waren er geen bijzondere waardeverminderingen op overige particuliere leningen. De netto vrijval van € 2 miljoen in het eerste halfjaar van 2018 was grotendeels toe te schrijven aan een lager debetsaldo op betaalrekeningen.

De netto vrijval van bijzondere waardeverminderingen op de mkb-kredieten bedroeg € 3 miljoen (eerste helft van 2018: € 7 miljoen). De vrijval was het gevolg van een afname van stage 2-leningen als gevolg van verbeterde economische vooruitzichten die werden gebruikt in scenario's voor het bepalen van de kredietvoorziening. Ook stage 3-leningen daalden met name als gevolg van herstel van klanten in default.

Ten opzichte van het tweede halfjaar van 2018 lieten de totale bijzondere waardeverminderingen een omslag zien van een last van € 4 miljoen naar een vrijval van € 13 miljoen. Dit werd met name veroorzaakt door een additionele voorziening in de tweede helft van 2018 van € 10 miljoen voor stage 3-leningen die langer dan 5 jaar in default zijn. Hiervan had € 6 miljoen betrekking op particuliere hypotheke en € 4 miljoen op de mkb-kredietportefeuille.

Belastingen

De Volksbank heeft € 52 miljoen aan vennootschapsbelasting verantwoord over het resultaat van het eerste halfjaar van 2019, hetgeen overeenkomt met een effectieve belastingdruk van 25%, gelijk aan het nominale tarief. In het eerste halfjaar van 2018 was de effectieve belastingdruk met 23% lager als gevolg van een belastingbata inzake aanpassing van het fiscale resultaat over 2016.

³ Zie voor een toelichting van de stages hoofdstuk Kredietrisico.

Risicomanagement

Bancaire activiteiten brengen risico's met zich mee. Om de belangrijkste risicotypes te identificeren, wordt jaarlijks een Strategisch Risico Assessment (SRA) uitgevoerd. In de eerste helft van 2019 heeft de SRA geleid tot een aantal aanpassingen in de risicoclassificatie. Hierbij zijn twee nieuwe risicotypes geïntroduceerd: het duurzaamheids- en het organisatorisch risico.

Duurzaamheidsrisico betreft het risico op financiële en/of reputatieschade als gevolg van ecologische en/of maatschappelijke ontwikkelingen.

In 2016 heeft de Volksbank het ASN-duurzaamheidsbeleid overgenomen voor de hele bank. Sindsdien wordt duurzaamheid verankerd in alle onderdelen van de organisatie en haar bedrijfsactiviteiten en is het een expliciet onderdeel van het risicomanagement.

Organisatorisch risico is het risico dat de bank niet in staat is om met een adequate infrastructuur en gestroomlijnde managementprocessen snel en op gecontroleerde wijze te reageren op veranderingen die het bedrijfsmodel van de bank negatief kunnen beïnvloeden. Onder dit risicotype valt ook verandervermogen.

Beide risicotypes worden in de tweede helft van 2019 verder uitgewerkt, waarbij indicatoren worden vastgesteld om deze risico's te volgen.

Kredietrisico Reviewed

in miljoenen euro's	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018
Particuliere hypotheke ¹	48.455	47.320	46.726
Overige particuliere kredieten	90	110	123
Mkb-kredieten	730	743	753
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.383	2.489	2.726
Totaal vorderingen op klanten²	51.658	50.662	50.328

KREDIETRISICO-INDICATOREN

Totale leningen en vorderingen op klanten

Leningen en vorderingen in stage 3	595	657	759
Stage 3-ratio	1,2%	1,3%	1,5%
Stage 3-dekkingsgraad	14,6%	15,4%	14,0%

Particuliere hypotheke

Particuliere hypotheke in stage 3	500	549	634
Stage 3-ratio	1,1%	1,2%	1,4%
Stage 3-dekkingsgraad	8,4%	8,4%	7,6%
In achterstand	0,9%	1,1%	1,1%
NHG-gegarandeerd	30%	30%	30%
Gewogen gemiddelde geïndexeerde LtV	68%	70%	72%

1 Inclusief IFRS-waarderingsaanpassingen.

2 Bruto boekwaarden.

Vorderingen op klanten Reviewed

Het totaal aan bruto vorderingen op klanten steeg in het eerste halfjaar van 2019 met € 1,0 miljard tot € 51,7 miljard. Deze stijging was volledig gerelateerd aan een toename in particuliere hypotheke. Overige particuliere en mkb-kredieten lieten een lichte daling zien, evenals de overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid.

Het risicoprofiel van de kredietportefeuille verbeterde verder dankzij de gunstige macro-economische omstandigheden, met name de sterke huizenmarkt, maar ook dankzij de inspanningen van de afdeling Bijzonder Beheer. Als gevolg hiervan namen de kredietvoorzieningen af van € 131 miljoen per 31 december 2018 tot € 112 miljoen per 30 juni 2019. De stage 3-ratio (stage 3-leningen als percentage van de totale vorderingen) daalde van 1,3% naar 1,2%; de stage 3-dekkingsgraad daalde van 15,4% naar 14,6%.

Vanaf 1 januari 2018 treffen we kredietvoorzieningen conform de vereisten van IFRS 9. Binnen IFRS 9 zijn er drie stages die weergeven in hoeverre het kredietrisico op een klant of lening in de loop van de tijd is toegenomen. De stages zijn bepalend voor de berekeningsmethode en de hoogte van de te vormen voorziening:

- In stage 1 zijn klanten opgenomen waarvoor geen sprake is van een significante stijging van het kredietrisico sinds het moment van verstrekking. Voor deze klanten wordt een voorziening getroffen op basis van de verwachte verliezen in de komende 12 maanden (12-maands ECL).
- Op het moment dat een significante verslechtering van het kredietrisico heeft plaatsgevonden, wordt een klant van stage 1 naar stage 2 verplaatst. In dit geval wordt de voorziening genomen op basis van de verwachte verliezen tot einde looptijd (lifetime ECL).
- Klanten worden naar stage 3 verplaatst als zij:
 - binnen de door de Volksbank gehanteerde definitie worden aangemerkt als zijnde 'in default'; dit betreft met name klanten met een betalingsachterstand van meer dan 90 dagen;
 - worden aangemerkt als non-performing en er een forbearance-maatregel⁴ is getroffen;
 - een aflossingsvrije hypotheek hebben waarvan het risico zeer groot wordt geacht dat deze aan het einde van de looptijd niet kan worden afgelost.

Klanten vallen in stage 2 als zij niet voor stage 3 in aanmerking komen, maar er wel een aanzienlijke toename van het kredietrisico is geconstateerd. Dit is het geval bij klanten met een achterstand van meer dan 30 dagen of waarvoor een forbearance maatregel is getroffen voor een van hun leningen. Klanten met een aflossingsvrije hypotheek waarbij een verhoogd risico is vastgesteld, worden ook in stage 2 geplaatst, tenzij de lening als credit impaired wordt beschouwd. Tot slot wordt een klant in stage 2 geplaatst als de Probability of Default (PD) van een klant op het rapportagemoment aanzienlijk hoger is dan de PD op het moment van verstrekking van de lening, zelfs bij afwezigheid van de eerder genoemde criteria.

PARTICULIERE HYPOTHEKEN REVIEWED

De groei van de Nederlandse economie in de eerste helft van 2019 droeg bij aan een verdere verbetering van de kwaliteit van de particuliere hypotheekportefeuille. In deze periode steeg het totaal aan particuliere hypotheek met € 1,2 miljard naar € 48,5 miljard. Als gevolg van stijgende huizenprijzen nam de onderpandswaarde van hypotheek toe. Dit had een positief effect op de gemiddelde Loan-to-Value (LTV). Deze verbeterde van 70% ultimo 2018 tot 68%.

Het aantal klanten in stage 2 nam af, voornamelijk als gevolg van de daling van het aantal klanten met een betalingsachterstand. De instroom van klanten met een betalingsachterstand daalde en daarnaast is een groot deel van de nieuwe instroom in korte tijd opgelost. De daling van het aantal klanten in stage 2 was daarnaast het gevolg van de daling van het aantal klanten waarvoor een forbearance-maatregel is getroffen en die aan hun betalingsverplichtingen voldoen.

Het aantal klanten in default stabiliseerde zich. De instroom bleef in de eerste helft van dit jaar beperkt en werd gecompenseerd door de uitstroom.

De voortdurende kwaliteitsverbetering van de portefeuille komt mede tot uiting in het afnemende aantal klanten in default met een forbearance-maatregel. Verder heeft een klein aantal klanten in stage 3 een aflossingsvrije hypotheek. Dit aantal neemt gestaag af. Het totaal aan particuliere hypotheek in stage 3 bedroeg eind juni € 500 miljoen. Hiervoor is een voorziening van € 42 miljoen getroffen, wat zich vertaalt in een stage 3-dekkingsgraad van 8,4% (eind 2018: 8,4%). De stage 3-ratio (stage 3-vorderingen als percentage van de totale vorderingen) daalde van 1,2% naar 1,1%.

Het aandeel stage 1-leningen nam geleidelijk toe tot 95,4% van het totaal aan particuliere hypotheek (december 2018: 94,5%). Deze toename is voornamelijk te verklaren door de nieuwe productievolumes en de hoge herstelpercentages in stage 2 en stage 3.

OVERIGE PARTICULIERE KREDIETEN REVIEWED

De overige particuliere kredieten namen verder af, van €110 miljoen bruto eind 2018 tot € 90 miljoen. Deze daling werd voornamelijk veroorzaakt door aflossingen van doorlopende kredieten en een daling van het debetsaldo op betaalrekeningen. De omvang van stage 2-leningen daalde van € 14 miljoen ultimo 2018 naar € 11 miljoen.

Het aantal leningen in stage 3 is relatief hoog ten opzichte van de particuliere hypotheek en mkb-kredieten. Dit wordt mede veroorzaakt door actieve betaalrekeningen waarop, door doorlopende incasso's voor productkosten, een negatief saldo kan ontstaan.

⁴ Een forbearance-maatregel kunnen we toepassen in situaties waarin een klant financiële moeilijkheden heeft en er wordt verwacht dat een klant in de toekomst niet (tijdig) aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen. In dat geval is sprake van een niet-commerciële concessie: een afspraak met de klant die een tijdelijke of blijvende wijziging inhoudt van de lening, leningvoorwaarden en/of betalingsvoorwaarden.

Sinds oktober 2011 worden geen doorlopende kredieten en persoonlijke leningen meer verstrekt en worden beide portefeuilles afgebouwd. Aangezien overige particuliere kredieten ongedekt zijn, moeten zij in stage 3 bijna volledig worden voorzien. Na plaatsing in stage 3 wordt de voorziening voor stage 3-leningen in 24 maanden lineair opgebouwd tot 100% van de uitstaande leningen.

MKB-KREDIETEN REVIEWED

De mkb-kredieten daalden van € 743 miljoen (bruto) ultimo 2018 naar € 730 miljoen. In de eerste helft van 2019 steeg de nieuwe productie van hypotheekleningen aan kleinzakelijke klanten. Desalniettemin lag het totale volume aan reguliere aflossingen van bestaande leningen nog steeds hoger dan het totale volume aan nieuw afgesloten hypotheekleningen aan het mkb. Een nieuw execution only hypotheekproduct is in ontwikkeling om nieuwe productie van mkb-kredieten te stimuleren.

Stage 3-leningen daalden van € 86 miljoen ultimo 2018 naar € 80 miljoen, deels als gevolg van uitwinningen en deels door stage 3-klanten die naar een betere stage migreerden, wat resulteerde in een toename van stage 1-leningen. Eind juni 2019 bedroeg de stage 3-dekkingsgraad 38,8% (december 2018: 38,4%).

OVERIGE ZAKELIJKE KREDIETEN EN VORDERINGEN OP DE OVERHEID

Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid zijn overwegend gegarandeerde leningen met een laag kredietrisicoprofiel. Het merendeel van de leningen (96%) bevond zich in stage 1, net als eind 2018 (92%). Van deze leningen werd € 91 miljoen in stage 2 geplaatst, waarop voor € 1 miljoen is voorzien. In deze portefeuille bevinden zich geen leningen in stage 3.

Vorderingen op klanten per 30 juni 2019 Reviewed

in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Voorziening voor kredietverliezen	Boekwaarde	Stage ratio	Dekkingsgraad
STAGE 1					
Particuliere hypotheekleningen	45.005	-2	45.003	95,4%	0,0%
Overige particuliere kredieten	64	-	64	71,1%	0,0%
Mkb-kredieten	565	-1	564	77,4%	0,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.292	-1	2.291	96,2%	0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 1	47.926	-4	47.922	95,2%	0,0%
STAGE 2					
Particuliere hypotheekleningen	1.657	-9	1.648	3,5%	0,5%
Overige particuliere kredieten	11	-1	10	12,2%	9,1%
Mkb-kredieten	85	-6	79	11,6%	7,1%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	91	-1	90	3,8%	1,1%
Totaal vorderingen op klanten stage 2	1.844	-17	1.827	3,7%	0,9%
STAGE 3					
Particuliere hypotheekleningen	500	-42	458	1,1%	8,4%
Overige particuliere kredieten	15	-14	1	16,7%	93,3%
Mkb-kredieten	80	-31	49	11,0%	38,8%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	-	-	-	--	-
Totaal vorderingen op klanten stage 3	595	-87	508	1,2%	14,6%
TOTAAL STAGE 1, 2 EN 3					
Particuliere hypotheekleningen	47.162	-53	47.109		0,1%
Overige particuliere kredieten	90	-15	75		16,7%
Mkb-kredieten ¹	730	-38	692		5,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.383	-2	2.381		0,1%
Totaal vorderingen op klanten stage 1, 2 en 3	50.365	-108	50.257		0,2%
IFRS-waarderingsaanpassingen particuliere hypotheekleningen ²	1.293	-	1.293		
Totaal vorderingen op klanten	51.658	-108	51.550		0,2%
Off-balance sheet posten ³	2.286	-4	2.282		0,2%
Totale maximale kredietrisico exposure vorderingen op klanten	53.944	-112	53.832		0,2%

1 Onder de bruto mkb-kredieten zijn voor € 661 miljoen bruto mkb-hypotheekleningen verantwoord.

2 Bestaande uit reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

3 Off-balance onherroepelijke faciliteiten, garanties en terugkoopverplichtingen.

Vorderingen op klanten per 31 december 2018 Reviewed

in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Voorziening voor kredietverliezen	Boekwaarde	Stage ratio	Dekkingsgraad
STAGE 1					
Particuliere hypotheek	44.236	-2	44.234	94,5%	0,0%
Overige particuliere kredieten	74	-	74	67,3%	0,0%
Mkb-kredieten	558	-1	557	75,1%	0,2%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.281	-1	2.280	91,6%	0,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 1	47.149	-4	47.145	94,0%	0,0%
STAGE 2					
Particuliere hypotheek	2.039	-10	2.029	4,4%	0,5%
Overige particuliere kredieten	14	-2	12	12,7%	14,3%
Mkb-kredieten	99	-7	92	13,3%	7,1%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	208	-2	206	8,4%	1,0%
Totaal vorderingen op klanten stage 2	2.360	-21	2.339	4,7%	0,9%
STAGE 3					
Particuliere hypotheek	549	-46	503	1,2%	8,4%
Overige particuliere kredieten	22	-22	-	20,0%	100,0%
Mkb-kredieten	86	-33	53	11,6%	38,4%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	-	-	-	-	-
Totaal vorderingen op klanten stage 3	657	-101	556	1,3%	15,4%
TOTAAL STAGE 1, 2 EN 3					
Particuliere hypotheek	46.824	-58	46.766		0,1%
Overige particuliere kredieten	110	-24	86		21,8%
Mkb-kredieten ¹	743	-41	702		5,5%
Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid	2.489	-3	2.486		0,1%
Totaal vorderingen op klanten stage 1, 2 en 3	50.166	-126	50.040		0,3%
IFRS-waarderingsaanpassingen particuliere hypotheek ²	496	-	496		
Totaal vorderingen op klanten	50.662	-126	50.536		0,2%
Off-balance sheet posten ³	2.444	-5	2.440		0,2%
Totale maximale kredietrisico exposure vorderingen op klanten	53.106	-131	52.976		0,2%

- Onder de bruto mkb-kredieten zijn voor € 614 miljoen bruto mkb-hypotheek verantwoord.
- Bestaande uit reële waarde aanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.
- Off-balance onherroepelijke faciliteiten, garanties en terugkoopverplichtingen.

Verloop voorzieningen voor kredietverliezen vorderingen op klanten Reviewed

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2019					1e halfjaar 2018				
	Particuliere hypotheek	Overige particuliere kredieten	Mkb-kredieten	Overige ¹	Totaal	Particuliere hypotheek	Overige particuliere kredieten	Mkb-kredieten	Overige ¹	Totaal
Openingsbalans	58	24	41	3	126	74	34	49	1	158
Gewijzigd kredietrisico	3	4	-2	-1	4	-	1	-5	1	-3
Verstrekkingsen en aankopen	2	-	-	-	2	1	-	2	-	3
Niet langer op de balans opgenomen	-5	-3	-	-	-8	-3	-1	-4	-	-8
Afschrijvingen	-5	-10	-1	-	-16	-11	-6	-2	-	-19
Netto toename/afname	-5	-9	-3	-1	-18	-13	-6	-9	1	-27
Eindbalans	53	15	38	2	108	61	28	40	2	131

- Overige zakelijke kredieten en vorderingen op de overheid.

VOORZIENINGEN OP KREDIETVERLIEZEN Reviewed

De voorzieningen op kredieten lieten in de eerste helft van 2019 een daling zien van € 18 miljoen; minder dan in dezelfde periode van 2018, toen de voorzieningen met € 27 miljoen daalden.

Een verandering in het kredietrisico van bestaande klanten kan leiden tot een dotatie aan of een vrijval van de eerder gevormde voorziening. Een dotatie vindt plaats als het kredietrisicoprofiel van de klant verslechtert; de voorziening valt vrij als het risicoprofiel van een klant verbetert. Als een klant naar stage 3 verplaatst neemt de voorziening op zijn lening toe. Dit verklaart de toename in kredietrisico bij particuliere hypotheekleningen en overige particuliere kredieten. De instroom in stage 3 bleef in de eerste helft van 2019 echter beperkt en werd gecompenseerd door de uitstroom.

De voorziening daalde met € 8 miljoen door de uitstroom van klanten vanwege het volledig aflossen van de lening door de klant.

Ten slotte daalden de afschrijvingen met € 3 miljoen naar € 16 miljoen. De Volksbank beheert haar defaultportefeuille onder andere door leningen die als oninbaar worden beschouwd actief af te schrijven, met name in de portefeuille overige particuliere kredieten. In deze portefeuille bedroeg de afname van de voorzieningen als gevolg van afschrijvingen € 10 miljoen, € 4 miljoen meer dan in dezelfde periode een jaar geleden.

Particuliere hypotheekleningen

ACHTERSTANDEN

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de particuliere hypotheekleningen in achterstand. Zowel het totaal aan leningen met een betalingsachterstand van meer dan 90 dagen als het totaal aan leningen met een betalingsachterstand tot 30 dagen liep terug. Leningen die geen achterstand hebben, maar wel zijn opgenomen in stage 2 of stage 3, hebben betrekking op klanten met een forbearance-maatregel of klanten die volgens het segmentatiekader van de AFM zijn beoordeeld als klanten met een zeer hoog risico. Het totale bedrag aan dit type leningen daalde eveneens. De verbeteringen van de portefeuille, in combinatie met de groei van de portefeuille, leidden tot een toename van het totaalbedrag aan hypotheekleningen in stage 1.

Particuliere hypotheekleningen in achterstand per 30 juni 2019

in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Geen achterstand	≤ 30 dagen in achterstand	> 30 dagen ≤ 90 dagen in achterstand	> 90 dagen in achterstand	% in achterstand
Stage 1	45.005	45.005	-	-	-	0,0%
Stage 2	1.657	1.465	156	34	2	11,6%
Stage 3	500	280	35	69	116	44,0%
Subtotaal	47.162	46.750	191	103	118	0,9%
IFRS-waarderingsaanpassingen ¹	1.293	-	-	-	-	-
Totaal	48.455	46.750	191	103	118	

¹ Bestaande uit reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

Particuliere hypotheekleningen in achterstand per 31 december 2018

in miljoenen euro's	Bruto boekwaarde	Geen achterstand	≤ 30 dagen in achterstand	> 30 dagen ≤ 90 dagen in achterstand	> 90 dagen in achterstand	% in achterstand
Stage 1	44.236	44.236	-	-	-	0,0%
Stage 2	2.039	1.786	206	47	-	12,4%
Stage 3	549	300	41	75	133	45,4%
Subtotaal	46.824	46.322	247	122	133	1,1%
IFRS-waarderingsaanpassingen ¹	496	-	-	-	-	-
Totaal	47.320	46.322	247	122	133	

¹ Bestaande uit reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

LOAN-TO-VALUE

De Loan-to-Value (LtV) is de hoogte van de (resterende) lening uitgedrukt als percentage van de geïndexeerde marktwaarde van het onderpand. De maximale wettelijke LtV voor nieuwe hypotheekleningen is in 2018 verlaagd tot 100%. Een lage LtV is gunstig voor de klant en de bank, omdat het de kans op een restschuld vermindert.

Daarom hanteren wij bij het verstrekken van een hypotheek een lagere risico-opslag in onze hypotheektarieven naarmate de LtV lager is. Als onderdeel van de SNS-looptijdservice worden klanten door ons hierop attent gemaakt. De klant kan een verzoek indienen voor een verlaging van zijn risico-opslag als de LtV tijdens de looptijd van het hypotheekcontract is gedaald. Dat kan hij doen door overlegging van een recent taxatierapport van het onderpand waaruit blijkt dat de

onderpandwaarde is gestegen, of door extra af te lossen waardoor het hypotheekbedrag afneemt.

De gewogen gemiddelde geïndexeerde LtV van de particuliere hypotheek verbeterde tot 68%, van 70% ultimo 2018. Om deze LtV te bepalen, indexeren wij maandelijks de onderpandwaarden op basis van de ontwikkeling van de huizenprijzen. Stijgende huizenprijzen hebben geleid tot een verschuiving van de particuliere hypotheek naar lagere LtV-klassen.

Als een hypotheek wordt afgesloten met een Nationale Hypotheek Garantie (NHG-garantie) geeft dit extra zekerheid. Onderstaande tabel toont de uitstaande leningen die geheel of gedeeltelijk door een NHG-garantie worden gedekt. De kostengrens voor een hypotheek met een NHG-garantie is in 2018 verhoogd naar € 265.000. Doordat de gemiddelde prijs van een woning in de loop van 2018 is gestegen, is de NHG-grens per 1 januari 2019 vastgesteld op € 290.000. Dit bedrag wordt verhoogd naar € 307.400 als men in energiebesparende maatregelen investeert.

Uitsplitsing particuliere hypotheek naar LtV-klasse

in miljoenen euro's ¹	30-6-2019					31-12-2018				
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Totaal		Stage 1	Stage 2	Stage 3	Totaal	
NHG²	12.938	340	74	13.352	30%	12.870	395	80	13.345	30%
- waarvan LtV ≤ 75%	5.925	111	23	6.059	13%	5.182	103	22	5.307	12%
- waarvan LtV >75 ≤100%	6.560	190	40	6.790	15%	6.981	224	41	7.246	16%
- waarvan LtV >100 ≤110%	368	21	5	394	1%	562	37	8	607	1%
- waarvan LtV >110 ≤125%	73	7	3	83	0%	131	19	4	154	0%
- waarvan LtV > 125%	12	11	3	26	0%	14	12	5	31	0%
Niet-NHG	29.969	1.269	416	31.654	70%	29.261	1.585	457	31.303	70%
- waarvan LtV ≤ 75%	19.412	503	140	20.055	45%	18.146	549	133	18.828	42%
- waarvan LtV >75 ≤100%	9.448	519	150	10.117	22%	9.507	639	150	10.296	23%
- waarvan LtV >100 ≤110%	871	125	33	1.029	2%	1.240	189	49	1.478	3%
- waarvan LtV >110 ≤125%	173	47	32	252	1%	302	100	45	447	1%
- waarvan LtV > 125%	65	75	61	201	0%	66	108	80	254	1%
Hoofdsommen exclusief spaardelen	42.907	1.609	490	45.006	100%	42.131	1.980	537	44.648	100%
Kredietvoorziening				-53					-58	
IFRS-waarderingsaanpassingen ³				1.293					496	
Lopende rente				105					107	
Spaardelen				2.051					2.069	
Totaal particuliere hypotheek				48.402					47.262	
Gewogen gemiddelde geïndexeerde LtV				68%					70%	

1 LtV op basis van geïndexeerde marktwaarde onderpand.

2 De omvang van de garantie gerelateerd aan NHG-gegarandeerde hypotheek loopt annuïtair af.

3 Bestaande uit reëlewaardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

PARTICULIERE HYPOTHEKEN NAAR AFLOSSINGSVORM, RENTEFASTPERIODE EN JAAR VAN OORSPRONG

De Nederlandse overheid heeft het (fiscale) beleid ten aanzien van het maximaal te verstrekken percentage aflossingsvrij en de hypotheekrenteafrek de afgelopen jaren aangescherpt. Momenteel komen hypotheek afgesloten na 1 januari 2013 alleen in aanmerking voor hypotheekrenteafrek als ze in maximaal dertig jaar annuïtair of lineair worden afgelost. Deze regel is echter niet van toepassing op de aflossingsvrije hypotheek die vóór 1 januari 2013 zijn afgesloten en na deze datum zijn herzien; voor deze hypotheek blijven de belastingvoordelen van toepassing mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Binnen de Volksbank hanteren we het beleid dat we maximaal 50% van de marktwaarde van het onderpand aflossingsvrij financieren. Verdere aanvullende financiering dient plaats te vinden in een aflossende vorm. Zodoende zal zowel het brutobedrag als het percentage annuïtair en lineaire hypotheek in de totale particuliere hypotheekportefeuille toenemen. Het percentage geheel of gedeeltelijk aflossingsvrij in de hypotheekportefeuille daalde licht van 52% ultimo 2018 naar 51%.

De Volksbank voert actief beleid om het percentage aflossingsvrije hypotheek in de portefeuille terug te dringen door middel van het programma Klant Wil Rustig Blijven Wonen en de landelijke campagne Aflossingsblij.

In het kader van het Klant Wil Rustig Blijven Wonen-programma benaderen we alle klanten met een aflossingsvrije hypotheek om hun financiële situatie aan het einde van de looptijd te beoordelen.

De Aflossingsblij-campagne is een gezamenlijk initiatief van de Nederlandse banken om huiseigenaren met aflossingsvrije hypotheek die het einde van de looptijd naderen op te roepen hun lening af te lossen. Bij klanten met een aflossingsvrije hypotheek kan op het moment van aflopen van de lening een probleem ontstaan met de aflossing of herfinanciering vanwege de dan geldende acceptatiecriteria. In die gevallen zoeken we naar een passende oplossing.

Particuliere hypotheek met een rentevaste periode van tien jaar of langer namen toe en hypotheek met een rentevaste periode van minder dan tien jaar namen af. De reden hiervoor is dat klanten als gevolg van de aanhoudend lage hypotheekrente bij een nieuwe hypotheek of renteherziening kiezen voor een langere rentevaste periode. Alles bijeenomen steeg het percentage hypotheek met een rentevaste periode van tien jaar of langer van 82% in 2018 tot 84%.

Particuliere hypotheek naar aflossingsvorm

in miljoenen euro's	30-6-2019		31-12-2018	
Aflossingsvrij (100%)	11.361	24%	11.654	25%
Aflossingsvrij (gedeeltelijk)	12.778	27%	12.740	27%
Annuitair	12.119	26%	11.086	24%
Lineair	1.086	2%	1.025	2%
(Bank)sparen ¹	5.417	12%	5.704	12%
Levensverzekering/belegging	3.772	8%	4.006	9%
Overig	524	1%	502	1%
Totaal resterende hoofdsommen	47.057	100%	46.717	100%
Kredietvoorziening	-53		-58	
Lopende rente	105		107	
IFRS waarderingsaanpassingen ²	1.293		496	
Totaal particuliere hypotheek	48.402		47.262	

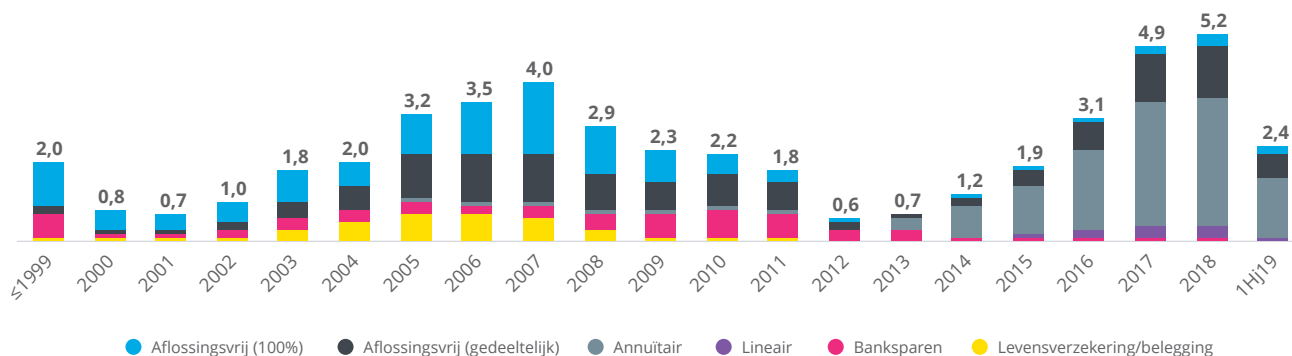
1 De in een polis bij de verzekeraar opgebouwde gegarandeerde spaardelen worden onder (Bank)sparen verantwoord.

2 Bestaande uit reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

Aflossingsvrije hypotheek (100%) naar LtV-klasse

In percentages	30-6-2019	31-12-2018
LtV ≤ 75%	88%	86%
LtV >75 ≤100%	10%	11%
LtV >100 ≤110%	1%	2%
LtV >110 ≤125%	1%	1%
LtV > 125%	0%	0%
Totaal	100%	100%

Particuliere hypotheek naar jaar van oorsprong en aflossingsvorm (in miljarden euro's)^{1,2}



1 In de bedragen in deze grafiek zijn wel hypotheekherzieningen begrepen, maar gepasseerde nog niet in het systeem verwerkte hypotheek, extra ruimte hypotheek en overbruggingskredieten niet.

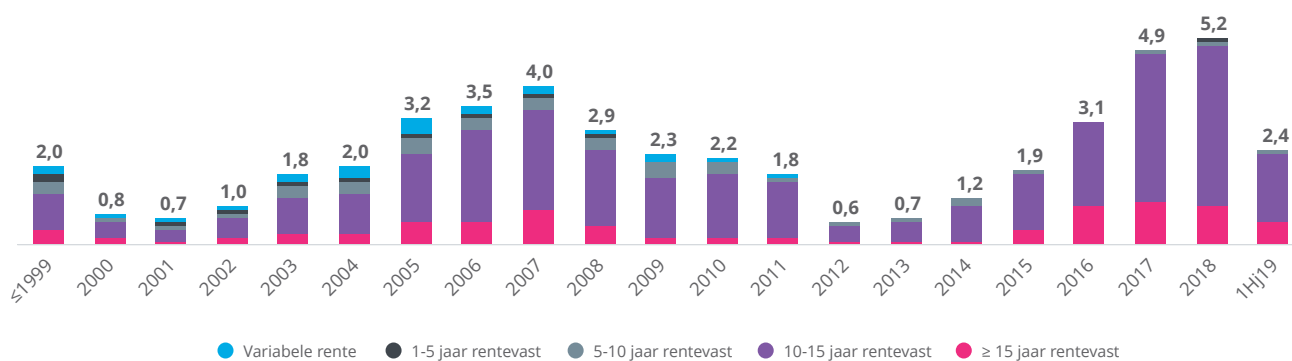
2 In 2018 is € 0,6 miljard aan particuliere hypotheek uit de acquisitie van RegioBank inbegrepen.

Particuliere hypotheeklen naar rentevaste looptijd

in miljoenen euro's	30-6-2019		31-12-2018	
Variabel	2.307	5%	2.398	5%
≥ 1 en < 5 jaar rentevast	1.215	3%	1.196	3%
≥ 5 en < 10 jaar rentevast	3.409	7%	3.944	8%
≥ 10 en < 15 jaar rentevast	30.735	65%	30.102	64%
≥ 15 jaar rentevast	8.867	19%	8.573	18%
Overig	524	1%	504	1%
Totaal resterende hoofdsommen	47.057	100%	46.717	100%
Kredietvoorziening	-53		-58	
Lopende rente	105		107	
IFRS-waardeaanpassingen ¹	1.293		496	
Totaal particuliere hypotheeklen	48.402		47.262	

1 Bestaande uit reële waardeaanpassingen als gevolg van hedge accounting en amortisaties.

Particuliere hypotheeklen naar jaar van oorsprong en rentevaste looptijd (in miljarden euro's)^{1,2}



1 In de bedragen in deze grafiek zijn wel hypotheekherzieningen begrepen, maar gepasseerde nog niet in het systeem verwerkte hypotheeklen, extra ruimte hypotheeklen en overbruggingskredieten niet.

2 In 2018 is € 0,6 miljard aan particuliere hypotheeklen uit de acquisitie van RegioBank inbegrepen.

Renterisico bankboek

De Volksbank streeft naar stabiele rente-inkomsten, zowel op korte als lange termijn.

De belangrijkste factor waarop we de rentepositie en het renterisico van het bankboek sturen is de gevoeligheid van het renteresultaat voor marktrentebewegingen. De impact hiervan op de korte termijn meten we door middel van de Earnings-at-Risk (EaR) methodiek, en die op de lange termijn door middel van de Economic Value of Equity (EVE) methodiek.

Bij de bepaling van de EaR wordt de verandering in inkomsten als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte renteontwikkeling gemeten op een horizon van één jaar. Hierbij worden de afwijkende rentescenario's gekalibreerd met behulp van statistische analyse, waarbij rekening wordt gehouden met een vloer voor de marktrente. Dit houdt in dat er aangenomen wordt dat marktrentes niet onder een bepaald niveau kunnen zakken. Voor deze vloer wordt uitgegaan van een proportioneel verloop van -1% voor de overnight rente, tot 0% voor rentes van 20 jaar en langer.

Eind juni 2019 bedroeg de EaR € 75 miljoen voor belasting (eind 2018: € 83 miljoen). De daling ten opzichte van eind 2018 is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de naar beneden bijgestelde renteverwachting en bijbehorende positionering. Dit leidt tot een lagere kortetermijn rentegevoeligheid. Daarnaast is sprake van een verbetering in de kalibratiemethodiek van de rentescenario's die bijdraagt aan de daling in de EaR.

Het renteresultaat is op de korte termijn het meest kwetsbaar voor het steepener scenario. In dit scenario gaat de korte rente verder omlaag en de lange rente omhoog, wat tot een steilere rentecurve leidt. Dit zorgt voor een daling in rente-inkomsten uit derivaten, hypotheeklen met variabele rente en kasgelden. In dit steepener scenario is daarnaast sprake van margeverkrapping op direct opvraagbare creditgelden, wat verdere druk op de verwachte inkomsten oplevert.

Bij de EVE-methodiek bepalen we de economische waarde van alle toekomstige inkomende en uitgaande kasstromen op basis van de huidige marktrentes. Als belangrijkste sturingsmaatstaven voor de gevoeligheid van de EVE gebruiken we de 'duration van het eigen vermogen' en de 'key rate durations'. De duration van het eigen vermogen meet de relatieve daling van de EVE bij een parallelle rentestijging van 1 basispunt (0,01%). De key rate durations tonen de gevoeligheid van de EVE voor een dergelijke rentewijziging op specifieke punten op de rentecurve. Op deze manier brengen we hiermee de gevoeligheid voor niet-parallelle rentebewegingen in kaart.

Mede vanwege de doorzettende neerwaartse trend in kapitaalmarktrentes hebben we onze renteverwachting in het eerste halfjaar van 2019 naar beneden bijgesteld. Hierop inspeland hebben we de duration van het eigen vermogen laten oplopen tot 2,4 (eind 2018: 1,4). Deze hogere duration heeft een gunstig effect op het renteresultaat als de verwachte renteontwikkeling optreedt.

Marktrisico

De Volksbank heeft een beperkte handelsportefeuille. Het marktrisico wordt beheerd met portefeuillelimieten op een eendaagse Value at Risk (VaR) met een betrouwbaarheid van 99%, alsmede met portefeuillelimieten op een vaste set van stress-scenario's. Gedurende de eerste helft van 2019 is de totale VaR-limiet voor de handelsportefeuille gelijk gebleven op € 2 miljoen. Die limiet weerspiegelt het relatief lage risicoprofiel van deze activiteiten.

Niet-financiële risico's

In de eerste helft van 2019 hebben we een risicomanagementapplicatie in gebruik genomen, die de vastlegging van informatie over beheerste bedrijfsvoering vereenvoudigt en ons de mogelijkheid biedt betere analyses te doen op de effectiviteit van ons risicomanagement.

OPERATIONEEL RISICO

Er hebben zich verscheidene risico-incidenten voorgedaan in het afgelopen halfjaar. Ook hebben we last gehad van een aantal IT-verstoringsen. Dit is aanleiding geweest om interne beheersingsmaatregelen op het gebied van klantfraude en IT-processen aan te scherpen. Zo geven we prioriteit aan veranderingen die bijdragen aan de continuïteit en stabiliteit van het systeemlandschap.

Ondanks een lichte afname van het aantal ddoS-aanvallen zien we een toegenomen activiteit in cyberaanvallen. Dit blijft een permanent punt van aandacht. Ook besteden we aandacht aan de brexit. We hebben voorbereidingen getroffen om de mogelijke effecten van een brexit op te

vangen en we monitoren verdere ontwikkelingen. Zo worden bestaande financiële contracten met tegenpartijen in het Verenigd Koninkrijk omgezet naar een entiteit met een Europese jurisdictie.

Hoewel de tijdige opvolging van auditpunten in 2019 licht is verbeterd, blijft aandacht voor verdere verbetering nodig.

VERSLAGLEGGING EN DATAMANAGEMENT

We streven betrouwbare interne en externe informatieverschaffing na. Goede kwaliteit van de onderliggende data en van datamanagement is daarbij van groot belang. In 2018 hebben we een vernieuwd datamanagementbeleid opgesteld waarmee de basis is gelegd voor een geïntegreerde verbeteraanpak. In het eerste kwartaal van 2019 is een strategisch programma van start gegaan waarmee we werken aan het verder verbeteren en beheersen van rapportageprocessen van begin tot eind, bijbehorende datastromen en het ondersteunende applicatielandschap.

COMPLIANCE

De Volksbank actualiseert doorlopend haar maatregelen om de belangen te beschermen van haar klanten, de maatschappij, de aandeelhouder en haar medewerkers. Daarbij volgen wijzigingen in wet- en regelgeving waaraan de Volksbank dient te voldoen elkaar in hoog tempo op. Zo vraagt de implementatie van maatregelen voor het bestrijden van witwassen en terrorismefinanciering voortdurend aandacht en informeren we proactief klanten met doorlopende kredieten en aflossingsvrije hypotheeklen. Al deze ontwikkelingen leiden tot continue aanpassingen in onze processen, systemen en organisatie. De bank ziet hiermee ook een toenemend belang om meer overkoepelend inzicht te hebben in de naleving van de op haar rustende wettelijke verplichtingen. Om die reden zal onder meer de compliance-functie de komende periode worden herzien en verder worden versterkt.

VERANDERVERMOGEN

Ook in 2019 worden meerdere strategische programma's uitgevoerd, die een zwaar beroep doen op het verandervermogen van onze organisatie. Hoewel er prioriteiten zijn gesteld in de programmaportefeuille, blijft het aantal veranderinitiatieven groot en vergt dit veel capaciteit en expertise. Het risico dat de beoogde resultaten niet tijdig worden behaald is hierdoor nog steeds aanwezig. We zijn bezig om de sturing en het risicomanagement van de programmaportefeuille verder te versterken. Ook worden de prioriteiten steeds beter gesteld en wordt adequater bijgestuurd op afwijkingen.

Kapitaalmanagement

Kapitalisatie CRR/CRD IV-vereisten per 1 maart 2019

	Totaal kapitaal	waarvan Tier 1- kapitaal	waarvan Tier 1- kern- kapitaal
	2019	2019	2019
Pillar 1-vereiste	8,0%	6,0%	4,5%
Pillar 2-vereiste	2,5%	2,5%	2,5%
Totale SREP-kapitaalvereiste	10,5%	8,5%	7,0%
Kapitaalconserveringsbuffer	2,5%	2,5%	2,5%
Buffer Overige systeemrelevante instellingen	1,0%	1,0%	1,0%
Contracyclische kapitaalbuffer	0,0%	0,0%	0,0%
Gecombineerde buffervereiste	3,5%	3,5%	3,5%
Totale kapitaalvereiste	14,0%	12,0%	10,5%

Vanaf 1 maart 2019 is de Volksbank verplicht te voldoen aan een minimale totale kapitaalvereiste (Overall Capital Requirement, OCR) van 14,0%, waarvan ten minste 10,5% uit Tier 1-kernkapitaal bestaat. Deze verplichting vloeit voort uit het in 2018 door de Europese Centrale Bank (ECB) uitgevoerde Supervisory Review and Evaluation Process (SREP) en het daaruit volgende SREP-besluit, dat per 1 maart 2019 van kracht werd.

De Volksbank heeft haar kapitaaldoelstellingen voor 2020 aangepast naar een leverage ratio van ten minste 4,75% (voorheen: ten minste 4,25%) en een Tier 1-kernkapitaalratio van ten minste 19,0% (voorheen: ten minste 15%) gebaseerd op volledig ingefaseerde Basel IV-regels.

Onze kapitaaldoelstellingen hangen samen met het concentratierisico voortvloeiend uit ons bedrijfsmodel, met een focus op drie kernproducten - hypotheek, sparen en betalen - en op de Nederlandse retailmarkt. Hoewel het verstrekken van woning hypotheek een activiteit met een relatief laag risico is, hanteren we een prudente aanpak in ons kapitaalmanagement en bij het bepalen van de kapitaaldoelstellingen. We vinden deze doelstellingen passen bij onze missie van Bankieren met de menselijke maat: we willen voor iedereen een veilige en betrouwbare bank zijn.

Onze doelstelling van de leverage ratio van ten minste 4,75% ligt in lijn met de verwachte leverage ratio van vergelijkbare Europese banken en omvat een ruime managementbuffer om ernstige stress-situaties te doorstaan. Het gaat dan om ongunstige omstandigheden met een grote impact op de rentemarge en kredietverliezen. De managementbuffer houdt bovendien rekening met andere onzekerheden, zoals de impact van fluctuaties in het macro-economische klimaat en de impact van de uitwerking en implementatie van Basel IV op niet-risicogewogen doelstellingen.

Na volledige infasering van Basel IV past de minimale doelstelling van de leverage ratio van 4,75% naar verwachting bij een Tier 1-kernkapitaalratio van ten minste 19,0%. De opbouw van onze minimale risicogewogen doelstelling is in lijn met de opbouw van onze minimale doelstelling van de leverage ratio. Hierdoor is er bovenop de SREP-eis van 10,5% en de Pillar 2 Guidance ook een ruime managementbuffer om ernstige stress-situaties te doorstaan en houdt de managementbuffer rekening met andere onzekerheden. Dit betreft bijvoorbeeld de impact van toekomstige regelgevingsvereisten, zoals Basel IV.

Op termijn kunnen de managementbuffers en daarmee de kapitaaldoelstellingen mogelijk worden herzien, bijvoorbeeld zodra de uiteindelijke impact van Basel IV duidelijk is. Kapitaal dat zich duurzaam boven onze minimumdoelstellingen bevindt is beschikbaar voor uitkering, onder voorbehoud van goedkeuring van de toezichthouder.

Kapitalisatie

in miljoenen euro's	CRD IV volledig ingefaseerd		
	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouder	3.578	3.571	3.456
Niet aanmerking komende tussentijdse winsten	-154	-178	-119
Eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden	3.424	3.393	3.337
Cashflow hedge reserve	-28	-30	-32
Overige prudentiële aanpassingen	-3	-3	-2
Totaal prudentiële filters	-31	-33	-34
Immateriële vaste activa	-4	-6	-10
IRB-tekort ¹	-38	-41	-47
Totaal kapitaalafrekposten	-42	-47	-57
Totaal voorgeschreven aanpassingen op het eigen vermogen	-73	-80	-91
CRD IV Tier 1-kernkapitaal	3.351	3.313	3.246
Aanvullend Tier 1-kapitaal	-	-	-
Tier 1-kapitaal	3.351	3.313	3.246
Tier 2-vermogensbestanddelen	500	500	500
Impact EBA interpretaties CRR artikel 82	-	-348	-344
Tier 2-kapitaal	500	152	156
Totaal kapitaal	3.851	3.465	3.402
Risicogewogen activa	9.029	9.341	9.452
Risico-exposure gedefinieerd door CRR	63.110	60.625	62.013
Tier 1-kernkapitaalratio	37,1%	35,5%	34,3%
Tier 1-ratio	37,1%	35,5%	34,3%
Totaal kapitaalratio	42,7%	37,1%	36,0%
Leverage ratio	5,3%	5,5%	5,2%

1 Het IRB tekort (shortfall) betreft het verschil tussen het verwachte verlies onder de CRR/CRD IV richtlijnen en de IFRS-voorziening voor particuliere hypothekeken.

Het eigen vermogen steeg in de eerste helft van 2019 met € 7 miljoen tot € 3.578 miljoen, met name als gevolg van de nettowinst over het eerste halfjaar van 2019 (€ 154 miljoen) en een toename in de reëlewaarderreserve (met € 18 miljoen), grotendeels tenietgedaan door de dividenduitkering over 2018 (€ 161 miljoen).

Om het eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden vast te stellen, worden de niet in aanmerking komende tussentijdse winsten van het eigen vermogen afgetrokken. Na de winstverdeling door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders in april 2019 is de per eind 2018 nog niet in aanmerking komende (tussentijdse) winst van € 178 miljoen, na aftrek van de dividenduitkering van € 161 miljoen, aan het Tier 1-kernkapitaal toegevoegd.

De nog niet als CRD IV-eigen vermogen in aanmerking komende tussentijdse winst over 2019 betreft de volledige nettowinst over het eerste halfjaar van 2019 (€ 154 miljoen).

Om het Tier 1-kernkapitaal vast te stellen, ondergaat het eigen vermogen voor CRD IV-doeleinden vervolgens een aantal voorgeschreven aanpassingen. Het totaal aan voorgeschreven aanpassingen bedroeg ultimo juni 2019 € 73 miljoen negatief (2018: € 80 miljoen negatief) en bestond met name uit een prudentiële correctie voor de cashflow hedge reserve en een aftrekpost uit hoofde van het IRB-tekort. Deze laatste daalde van € 41 miljoen naar € 38 miljoen. Per saldo nam het CRD IV Tier 1-kernkapitaal met € 38 miljoen toe tot € 3.351 miljoen.

Risicogewogen activa

in miljoenen euro's	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018
	CRD IV	CRD IV	CRD IV
Kredietrisico - Internal ratings based (IRB)	5.318	5.487	5.781
Kredietrisico - gestandaardiseerde benadering (SA)	2.027	2.157	1.831
Securitisaties	7 ¹	6	6
Operationeel risico	1.544	1.544	1.633
Marktrisico	-	-	27
Credit Valuation Adjustment (CVA)	133	147	174
Totaal	9.029	9.341	9.452

1 Hiervan heeft € 1,5 miljoen betrekking op Simple, Transparant and Standardised (STS) securitisaties.

De risicogewogen activa (RWA) daalden in de eerste helft van 2019 met € 312 miljoen tot € 9,0 miljard. Deze afname is vooral toe te schrijven aan een vermindering van € 169 miljoen gerelateerd aan het kredietrisico van de particuliere hypotheekportefeuille, berekend volgens de Internal Ratings Based (IRB) approach.

Hoofdzakelijk als gevolg van de verbeterde economische omstandigheden is de kredietwaardigheid van deze portefeuille verder verbeterd. Dit kwam tot uiting in lagere Probabilities of Default (PD's) en Loss Given Defaults (LGD's). De gemiddelde risicoweging (RWA density) van particuliere hypotheeklen daalde van 12,0% ultimo 2018 tot 11,5%.

De volgens de gestandaardiseerde benadering (Standardised Approach, SA) berekende RWA voor kredietrisico daalden met € 130 miljoen naar € 2,0 miljard. Deze daling werd onder andere veroorzaakt door een afname van risicogewogen uitzettingen met banken als tegenpartij (RWA-afname van € 144 miljoen). De RWA voor operationeel risico, de Credit Valuation Adjustment en het herziene securitisatieraamwerk bleven vrijwel stabiel op € 1,7 miljard.

De Tier 1-kernkapitaalratio van de Volksbank steeg naar 37,1%, van 35,5% ultimo 2018, voornamelijk gedreven door de afname van de RWA. De Tier 1-kernkapitaalratio bleef daarmee ruim boven onze nieuwe doelstelling van ten minste 19%.

De juridische fusie tussen de Volksbank N.V. en de Volksholding B.V. is per 30 maart 2019 afgerond. Deze fusie mitigeert in zijn geheel de gevolgen van de EBA-interpretatie van CRR artikel 82-regelgeving voor financiële holdings, waardoor het Tier 2-kapitaal van de Volksbank per 30 maart 2019 weer volledig effectief is.

Mede hierdoor steeg de totaal kapitaalratio van 37,1% naar 42,7%.

LEVERAGE RATIO

De leverage ratio daalde van 5,5% ultimo 2018 naar 5,3%, voornamelijk gedreven door een toename in de noemer van de leverage ratio (met € 2,5 miljard). De noemer is de risico-exposure zoals gedefinieerd door de Capital Requirements Regulation (CRR). De toename van deze risico-exposure was in lijn met de groei van het balanstotaal (€ 3,0 miljard). De toename in de noemer van de leverage ratio werd gedeeltelijk gecompenseerd door een stijging in het Tier 1-kernkapitaal (€ 38 miljoen).

De leverage ratio van 5,3% ligt ruim boven de vereiste vanuit regelgeving en onze nieuwe doelstelling van ten minste 4,75%. Onder de huidige regelgeving is de hoeveelheid kapitaal die nodig is om aan de leverage ratio-vereiste te voldoen hoger dan de hoeveelheid die nodig is om aan de risicogewogen kapitaalvereisten te voldoen. Dit is het gevolg van de focus op particuliere hypotheeklen, een activiteit met een laag risico met een dienovereenkomstig lage risicoweging.

Verwachte impact Targeted Review Internal Models

Omdat de Volksbank gebruik maakt van intern ontwikkelde modellen, was de bank onderdeel van de door de toezichthouder in 2018 uitgevoerde Targeted Review Internal Models (TRIM). Dit betreft een onderzoek waarbij onder meer de mate waarin aan wet- en regelgeving wordt voldaan, de kwaliteit en volledigheid van de gebruikte data, de toegepaste modelleringstechniek inclusief de data lineage en de toepasselijkheid van het model op de betreffende portefeuille onderzocht worden. De toezichthouder heeft vanuit TRIM aanvullende verplichtingen opgesteld met betrekking tot de verbetering van data, data lineage en de verdere ontwikkeling van het kredietrisicomodel van de Volksbank. Vooruitlopend op de realisering daarvan heeft de toezichthouder een tijdelijke verplichte aanpassing opgelegd van de modelparameters. Deze verplichte aanpassing geldt per 22 juli 2019 en zal daarom zichtbaar zijn in de kapitaalratio's per ultimo het derde kwartaal van 2019. Op basis van een impactschatting op de balanspositie per ultimo juni 2019 verwachten we hierdoor een verhoging van het IRB-tekort met € 10 miljoen en een verhoging van de RWA met € 0,8 miljard.

Op basis van de kapitalisatie ultimo juni 2019 zullen deze aanpassingen een geschat effect hebben op de Tier 1-kernkapitaalratio van de Volksbank van -3,1%-punt. Als gevolg van een verhoging van het IRB-tekort zal het effect op de leverage ratio naar schatting 2 basispunten bedragen.

Ontwikkelingen in kapitaaleisen

BASEL IV

Op 7 december 2017 heeft het Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) het akkoord over de afronding van kapitaalraamwerk Basel III gepresenteerd (ook wel Basel IV genoemd).

Op basis van de balanspositie per ultimo juni 2019 schatten we in dat onze RWA als gevolg van de volledige infasering van Basel IV met circa 48%⁵ zullen toenemen, en dat onze Tier 1-kernkapitaalratio hierdoor zal dalen met ongeveer 12%-punt. Het grootste effect komt voort uit de output floor (met infasering van 50% in 2022 naar 72,5% in 2027) op basis van de herziene standaardbenadering voor kredietrisico versus de huidige interne modellenbenadering op basis van PHIRM⁶. De eerder genoemde RWA-impact vanuit de TRIM is gebaseerd op de interne modellenbenadering en zal daarom niet langer effectief van toepassing zijn wanneer de RWA wordt bepaald onder volledige infasering van Basel IV. De onder Basel IV verwachte veranderingen in interne modellenbenaderingen en de gestandaardiseerde meetbenadering voor operationeel risico hebben naar verwachting een beperkt effect op de RWA van de Volksbank.

De volgende stap is dat Basel IV wordt vertaald naar Europese wet- en regelgeving. De Volksbank volgt de ontwikkelingen nauwlettend, met bijzondere aandacht voor de uitwerking in relatie tot particuliere hypotheke. We zullen onze kapitaalplanning aanpassen als dat nodig is.

We schatten in dat onze Tier 1-kernkapitaalratio onder volledige infasering van Basel IV nog steeds boven onze doelstelling van ten minste 19% uitkomt⁷. Hierdoor kunnen we zowel ons groeitraject voortzetten als dividend uitkeren.

PRUDENTIËLE VOORZIENING VOOR NON-PERFORMING EXPOSURE (NPE)

Om harmonisatie binnen EU-banken te bevorderen, zijn in april 2019 CRR-vereisten van kracht geworden voor de hoogte van voorzieningen of andere kapitaalcorrecties voor non-performing leningen (exposures) die zijn verstrekt vanaf 26 april 2019. Voor langdurige NPE's zullen mogelijk extra prudentiële voorzieningen moeten worden gevormd. Dit kan in de komende jaren mogelijk impact hebben op de Tier 1-kernkapitaalratio en de leverage ratio van de Volksbank.

IFRS 16 Leases

Vanaf 1 januari 2019 is de nieuwe boekhoudstandaard IFRS 16 Leases van kracht. IFRS 16 vereist dat (bijna) alle leases op de balans worden gerapporteerd. Als gevolg hiervan is de balans per 1 januari 2019 gegroeid met € 76 miljoen (100% risicoweging) en is de Tier 1-kernkapitaalratio gedaald met 0,3%-punt.

MREL

Op 6 juni 2018 heeft de Single Resolution Board (SRB) de Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities (MREL) voor de Volksbank vastgesteld op 8,0% van de totale passiva en het toetsingsvermogen. In haar vaststellingsbesluit van 27 mei 2019 heeft de SRB dit bevestigd. Daarnaast heeft de SRB door middel van dit besluit bepaald dat er niet langer een transitieperiode voor de Volksbank van toepassing is, omdat de Volksbank al aan deze eis voldoet. Verder verwachten we op basis van de BRRD en het MREL-beleid voor 2018 van de SRB dat de MREL voor de Volksbank als overige systeemrelevante instelling (O-SII) voor minimaal 17,5% van de RWA uit achtergestelde instrumenten moet bestaan.

In 2017 heeft de Europese Commissie de BRRD gewijzigd, door het opnemen van een nieuwe vermogenscategorie: niet-achtergestelde niet-preferente schuld (Senior Non Preferred (SNP) obligaties). Deze zijn achtergesteld aan andere senior obligaties, maar zijn preferent aan Tier 2-obligaties. Eind 2018 is de Nederlandse faillissementswetgeving hiervoor aangepast.

Op basis van de huidige inzichten voor wat betreft toekomstige regelgeving inzake een MREL-achterstellingsverplichting hanteert de Volksbank in haar kapitaalplanning het uitgangspunt dat per 1 januari 2024 de minimale risico-ongewogen MREL-vereiste van 8% volledig uit achtergestelde verplichtingen dient te bestaan (Tier 1-kapitaal, Tier 2-kapitaal en SNP-obligaties). Gegeven dit uitgangspunt verwachten we op basis van de huidige kapitaalpositie in de komende 5 jaar voor € 1,0 tot € 1,5 miljard aan SNP-obligaties uit te geven. De Volksbank volgt de

⁵ Uitgaande van (1) loan splitting voor particuliere hypotheke, (2) de toepassing van NHG als kredietrisico mitigerende maatregel en (3) de aanname dat 93% van de particuliere hypotheke voldoet aan de documentatievereisten.

⁶ Particuliere Hypotheke Interne Rating Model (PHIRM).

⁷ Op basis van onze balanspositie per 30 juni 2019 en uitgaande van ongewijzigde implementatie van Basel IV-regels in Europese wetgeving.

ontwikkelingen omtrent een mogelijke MREL-achterstellingsvereiste nauwlettend. We zullen onze kapitaalplanning aanpassen indien dat nodig is.

MREL

in miljoenen euro's	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018
Tier 1-kernkapitaal	3.351	3.313	3.246
Tier 2-kapitaal	500	500	500
Totaal kapitaal	3.851	3.813	3.746
Overige in aanmerking komende ongedekte verplichtingen met resterende looptijd > 1 jaar	1.542	1.941	1.632
Totaal kapitaal inclusief overige in aanmerking komende verplichtingen	5.393	5.754	5.378
Risico-exposure gedefinieerd door CRR (TLAC)	63.110	-	61.464
Risico-exposure gedefinieerd door BRRD (MREL)	61.751	59.412	61.196
Risicogewogen activa	9.029	9.341	9.452
MREL BRRD			
MREL (Totaal kapitaal)	6,2%	6,4%	6,1%
MREL (Totaal kapitaal inclusief overige in aanmerking komende verplichtingen)	8,7%	9,7%	8,8%
MREL RISICOGEWOGEN ACTIVA			
MREL (Totaal kapitaal)	42,7%	40,8%	39,6%
MREL (Totaal kapitaal inclusief overige in aanmerking komende verplichtingen)	59,7%	61,6%	56,9%

De bovenstaande tabel toont de risicogewogen en ongewogen MREL-ratio's van de Volksbank.

Inclusief het totale kapitaal en alle overige ongedekte verplichtingen die volgens de huidige BRRD voor de MREL in aanmerking komen, bedroeg de risico-ongewogen MREL-ratio 8,7% (2018: 9,7%).

Totaal kapitaal en de in aanmerking komende verplichtingen zijn met € 361 miljoen gedaald tot € 5.393 miljoen. Deze afname werd met name veroorzaakt doordat voor de in oktober 2018 uitgegeven kortlopende ongedekte obligatie van € 400 miljoen in april 2019 het laatste jaar van de looptijd aanbrak, waardoor deze lening vanaf dat moment niet meer in aanmerking komt voor MREL. Deze afname werd gedeeltelijk gecompenseerd doordat de toezichthouder in juni 2019 heeft bevestigd dat de per jaareinde 2018 niet meegetelde gestructureerde ongedekte schulden kwalificeren voor de MREL. Hierdoor kan de Volksbank per ultimo juni 2019 deze schulden weer meetellen in haar in aanmerking komende verplichtingen (€ 133 miljoen). De risico-exposure gedefinieerd door de BRRD is toegenomen met € 2,3 miljoen tot € 61,8 miljard.

De risicogewogen MREL-ratio op basis van Tier 1-kernkapitaal en Tier 2-kapitaal (samen € 3.851 miljoen) bedroeg 42,7% (ultimo 2018: 40,8%). Deze zijn beide achtergesteld aan de overige uitstaande verplichtingen.

Dividend

De Volksbank heeft voor de dividenuitkering een beoogde bandbreedte vastgesteld van 40% tot 60% van het gecorrigeerde nettoresultaat. Overeenkomstig dit beleid heeft de Volksbank in april 2019 een dividend van € 161 miljoen uitgekeerd over 2018 aan NLF. Dit komt neer op een pay-out ratio van 60%, de bovenkant van de door ons gehanteerde bandbreedte.

Over 2019 verwachten we wederom 60% van het gecorrigeerde nettoresultaat als dividend uit te keren.

Liquiditeit en financiering

Liquiditeit

De bank behield in het eerste halfjaar van 2019 een sterke liquiditeitspositie die ruim voldeed aan zowel interne doelstellingen als wettelijke eisen.

Belangrijke liquiditeitsindicatoren

	30-6-2019	31-12-2018	30-06-2018
LCR	147%	177%	156%
NSFR	>100%	>100%	>100%
Loan-to-Deposit ratio	103%	106%	105%
Liquiditeitsbuffer (in miljoenen euro's)	15.953	15.152	15.343

De Liquidity Coverage Ratio (LCR) en de Net Stable Funding Ratio (NSFR) bleven ruim boven het (toekomstige) wettelijke minimum van 100%. Per 30 juni 2019 bedroeg de LCR 147% (eind 2018: 177%). In de eerste helft van 2019 hebben we onze interpretatie van regelgeving en richtsnoeren omtrent de behandeling van hypotheekoffertes in de LCR herzien. Hierdoor veronderstellen we vanaf 30 juni 2019 een hogere liquiditeitsuitstroom, resulterend in een lagere LCR.

De verhouding tussen uitstaande kredieten en aangetrokken deposito's, de zogenaamde Loan-to-Deposit ratio, daalde van 106% per ultimo 2018 naar 103%. Dit werd veroorzaakt door een hogere groei in deposito's dan in kredieten:

- Deposito's namen toe met € 1,5 miljard, waarvan € 1,1 miljard als gevolg van een toename van particuliere spaartegoeden en het restant hoofdzakelijk als gevolg van een toename van rekening-courantsaldi;
- Kredieten namen toe met € 0,3 miljard, gedreven door groei van de particuliere hypotheek. We laten hierbij de toename van € 0,8 miljard van de reële waarde als gevolg van hedge accounting buiten beschouwing.

Samenstelling van de liquiditeitsbuffer

in miljoenen euro's	30-6-2019	31-12-2018	30-6-2018
Kaspositie ¹	3.570	2.447	4.240
Staatsobligaties	2.149	2.393	1.046
Regionale/lokale overheden en supranationals	871	975	819
Overige liquide activa	431	437	426
Beleenbare interne RMBS	8.932	8.900	8.812
Liquiditeitsbuffer	15.953	15.152	15.343

¹ De hier gepresenteerde kaspositie omvat de centrale bankreserves, het saldo op rekeningen bij correspondentbanken en contractuele kasstromen van tegenpartijen op geld- en kapitaalmarkten, die binnen maximaal tien dagen plaatsvinden. De kaspositie wijkt hierdoor af van het in de balans opgenomen saldo kas en kasequivalenten.

De liquiditeitsbuffer bleef hoog en bedroeg € 16,0 miljard per 30 juni 2019 (eind 2018: € 15,2 miljard).

In de eerste helft van 2019 nam de kaspositie met € 1,1 miljard toe tot € 3,6 miljard. De financieringsbehoefte vloeide met name voort uit een toename van € 0,6 miljard aan geplaatst onderpand inzake derivatentransacties in de vorm van kas en een groei van de particuliere hypotheekportefeuille (gecorrigeerd voor de toename van de reële waarde als gevolg van hedge accounting) van € 0,3 miljard. Aan de financieringsbehoefte werd meer dan geheel voldaan door een groei van deposito's van € 1,5 miljard en de uitgifte van € 0,8 miljard aan gedekte obligaties, waardoor de kaspositie toenam.

Per 30 juni 2019 bedroeg de liquiditeitswaarde van de overige liquide activa in de liquiditeitsbuffer € 12,4 miljard (eind 2018: € 12,7 miljard):

- Het bedrag aan onbezwaarde staatsobligaties in de liquiditeitsbuffer daalde met € 0,2 miljard, voornamelijk doordat deze meer werden ingezet als onderpand bij (repo)transacties;
- De liquiditeitswaarde van beleenbare interne RMBS bleef vrijwel stabiel op € 8,9 miljard.

Per 30 juni 2019 was uit hoofde van cashmanagement € 0,9 miljard aan liquiditeiten langer dan tien dagen uitgezet (eind 2018: € 0,4 miljard). Deze uitzettingen zijn ook beschikbaar als liquide activa op korte termijn.

Financiering

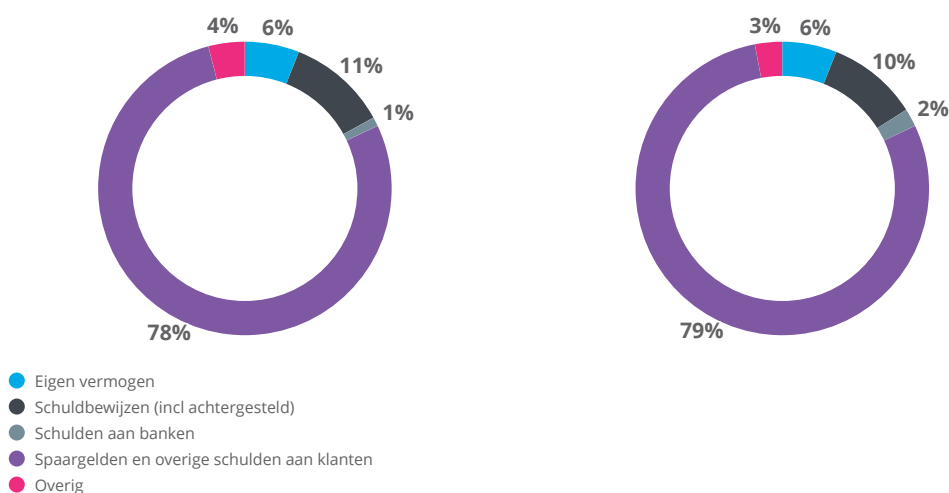
Particuliere spaartegoeden zijn de primaire financieringsbron van de bank. Daarnaast trekt de bank financiering aan via de kapitaalmarkt, waarbij we streven naar diversificatie van financieringsbronnen. Hiertoe gebruiken we verschillende financieringsinstrumenten met een spreiding in looptijd, markt, regio en type beleggers.

Via onze verschillende merken trekken we termijndeposito's, direct opvraagbaar spaargeld en rekening-courantsaldi van particuliere klanten aan. Bovendien financieren we onszelf met spaartegoeden en rekening-courantsaldi van mkb-klanten. In de eerste helft van 2019 steeg de van klanten afkomstige financiering naar € 48,7 miljard, van € 47,2 miljard ultimo 2018.

Onderstaande diagrammen geven een overzicht van de samenstelling van de totale passiva per 30 juni 2019 en eind 2018, gebaseerd op de boekwaarde. Het percentage van onze financiering dat uit spaartegoeden en overige schulden aan klanten bestaat, daalde van 79% ultimo 2018 naar 78%.

Samenstelling vermogen en schulden 30 juni 2019: € 63,9 miljard

Samenstelling vermogen en schulden 31 december 2018: € 60,9 miljard



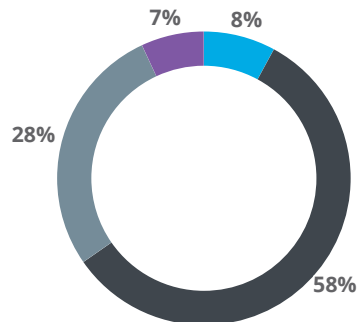
In de eerste helft van 2019 heeft de Volksbank met succes een aantal kapitaalmarkt-financieringstransacties uitgevoerd, namelijk:

- de uitgifte van € 0,5 miljard aan gedekte obligaties (publieke transactie) met een looptijd van zeven jaar;
- de uitgifte van € 0,3 miljard aan gedekte obligaties (onderhandse transacties) met een looptijd van vijftien tot twintig jaar.

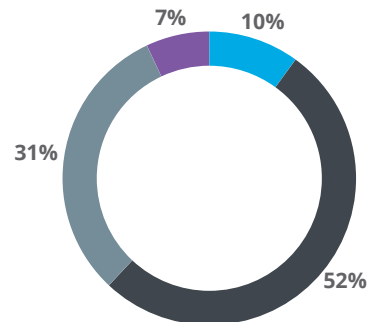
Behalve door deze financieringstransacties wijzigde de kapitaalmarktfinancieringsmix in het eerste halfjaar van 2019 (van € 6,9 miljard naar € 7,5 miljard) voornamelijk als gevolg van de aflossing van:

- schuldbewijzen uitgegeven onder securitisatieprogramma's (€ 0,1 miljard);
- senior ongedekte financiering (€ 0,1 miljard).

Samenstelling kapitaalmarktfinanciering 30 juni 2019: € 7,5 miljard (nominale waarde)

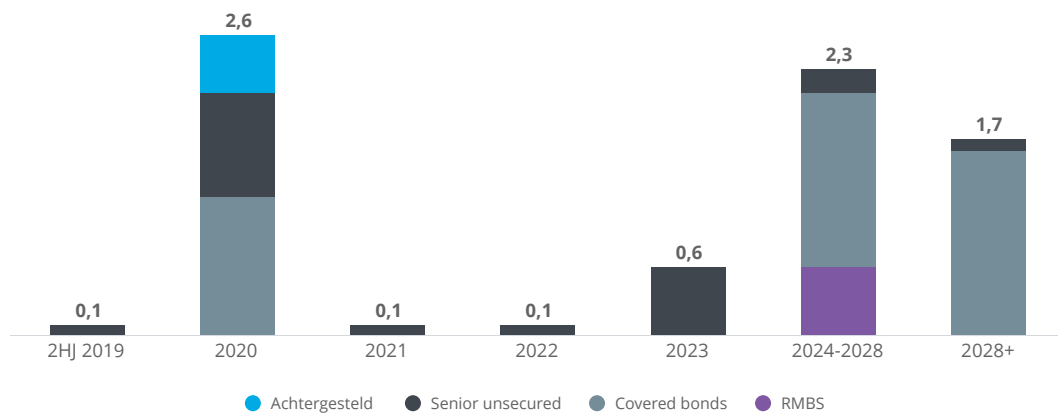


Samenstelling kapitaalmarktfinanciering 31 december 2018: € 6,9 miljard (nominale waarde)



Onderstaande figuur geeft een overzicht van het verval van de uitstaande kapitaalmarktfinanciering met een oorspronkelijke looptijd van meer dan één jaar per 30 juni 2019. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat deze financieringen op de eerst mogelijke datum worden afgelost. De verwachting is dat we in de tweede helft van 2019 met name senior obligaties zullen uitgeven om aan onze behoeften op het gebied van kapitaalmarktfinanciering te voldoen.

Verval kapitaalmarktfinanciering (in € miljarden)



Verantwoordelijkheidsverklaring

Op grond van artikel 5:25d, lid 2(c) van de Wet op het financieel toezicht (Wft) verklaren de leden van de directie dat, voor zover hen bekend:

- De verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten voor de periode van zes maanden eindigend op 30 juni 2019 een getrouw beeld geven van de activa, passiva, omvang en samenstelling van het eigen vermogen, de financiële positie en de winst of het verlies van de Volksbank N.V. en de in de consolidatie opgenomen ondernemingen; en
- Het tussentijds financieel verslag over de periode van zes maanden eindigend op 30 juni 2019 een getrouw beeld geeft van de informatie die is vereist krachtens artikel 5:25d, achtste en negende lid van de Wft, van de Volksbank N.V. en van de in de consolidatie opgenomen ondernemingen.

Utrecht, 15 augustus 2019

DE DIRECTIE

Maurice Oostendorp, Chief Executive Officer

Annemiek van Melick, Chief Financial Officer

Jeroen Dijst, Chief Risk Officer

Marinka van der Meer, Chief Customer Officer

Mirjam Verhoeven, Chief Operations Officer

Verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten

Geconsolideerde balans

Voor resultaatverdeling en in miljoenen euro's

	30-6-2019	31-12-2018
ACTIVA		
Kas en kasequivalenten	1.948	815
Derivaten	705	732
Beleggingen	4.914	4.782
Vorderingen op banken	4.208	3.589
Vorderingen op klanten	51.551	50.536
Materiële en immateriële vaste activa	139	69
Belastingvorderingen	134	133
Overige activa	342	292
Totaal activa	63.941	60.948
PASSIVA		
Spaargelden	38.475	37.376
Overige schulden aan klanten	11.298	10.841
Schulden aan klanten	49.773	48.217
Schulden aan banken	891	1.116
Schuldbewijzen	6.490	5.822
Derivaten	1.926	1.120
Belastingverplichtingen	20	15
Overige verplichtingen	679	487
Voorzieningen	72	98
Achtergestelde schulden	512	502
Totaal schulden	10.590	9.160
Aandelenkapitaal	381	381
Overige reserves	3.043	2.922
Onverdeeld resultaat	154	268
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouder	3.578	3.571
Totaal passiva	63.941	60.948

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's

1e halfjaar 2019 1e halfjaar 2018

BATEN

Rentebaten	644	670
Rentelasten	202	215
Netto rentebaten	442	455
Provisie en beheervergoedingen	58	54
Verschuldigde provisie en beheervergoedingen	33	33
Netto provisie en beheervergoedingen	25	21
Resultaat uit beleggingen	8	-3
Resultaat financiële instrumenten	-5	7
Overige operationele opbrengsten	1	-
Totaal baten	471	480

LASTEN

Personeelskosten	186	200
Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa	16	11
Overige operationele lasten	76	90
Bijzondere waardeverminderingen	-13	-16
Totaal lasten	265	285
Resultaat voor belastingen	206	195
Belastingen	52	46
Nettoresultaat over de periode	154	149

Geconsolideerd totaalresultaat

Overig totaalresultaat

in miljoenen euro's

1e halfjaar 2019 1e halfjaar 2018

POSTEN DIE ACHTERAF NIET WORDEN GERECLASSIFICEERD NAAR WINST EN VERLIES

Overige mutaties totaalresultaat	1	-
Totaal posten nooit te reclassificeren naar winst en verlies	1	-

POSTEN DIE ACHTERAF WORDEN GERECLASSIFICEERD NAAR WINST EN VERLIES

Mutatie cashflow hedgereserve	-3	-4
Mutatie herwaarderingen reële waardereserve	18	1
Totaal posten die achteraf worden gereclassificeerd naar winst en verlies	15	-3
Overig totaalresultaat (na belastingen)	16	-3

Totaalresultaat

in miljoenen euro's

1e halfjaar 2019 1e halfjaar 2018

Nettowinst	154	149
Overig totaalresultaat (na belastingen)	16	-3
Totaalresultaat over de periode	16	-3

Verkort geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen

Geconsolideerd overzicht mutaties totaal eigen vermogen

in miljoenen euro's	Geplaatst kapitaal ¹	Agio-reserve	Herwaarderings-reserve ²	Cashflow hedge reserve	Reële waarde reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2018	381	3.787	6	36	18	-1.057	329	3.500
Overboeking nettoresultaat 2017	-	-	-	-	-	139	-139 ³	-
Overig totaalresultaat	-	-	-	-4	-	1	-	-3
Nettoresultaat over de periode	-	-	-	-	-	-	149	149
Totaalresultaat over de periode	-	-	-	-4	-	140	10	146
Transacties met aandeelhouder	-	-	-	-	-	-	-190 ⁴	-190
Totaal mutaties over de periode	-	-	-	-4	-	140	-180	-44
Stand per 30 juni 2018 (IAS 17)	381	3.787	6	32	18	-917	149	3.456
Overig totaalresultaat	-	-	-	-1	-4	1	-	-4
Nettoresultaat over de periode	-	-	-	-	-	-	119	119
Totaalresultaat over de periode	-	-	-	-1	-4	1	119	115
Transacties met aandeelhouder	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal mutaties over de periode	-	-	-	-1	-4	1	119	115
Stand per 31 december 2018 (IAS 17)	381	3.787	6	31	14	-916	268	3.571
Stelselwijziging	-	-	-	-	-	-2	-	-2
Stand per 1 januari 2019 (IFRS 16)	381	3.787	6	31	14	-918	268	3.569
Overboeking nettoresultaat 2018	-	-	-	-	-	107	-107 ³	-
Overig totaalresultaat	-	-	-	-3	18	1	-	16
Nettoresultaat over de periode	-	-	-	-	-	-	154	154
Totaalresultaat over de periode	-	-	-	-3	18	108	47	170
Dividenduitkering	-	-	-	-	-	-	-161 ⁵	-161
Totaal mutaties over de periode	-	-	-	-3	18	108	-114	9
Stand per 30 juni 2019 (IFRS 16)	381	3.787	6	28	32	-810	154	3.578

1 Het geplaatst kapitaal is volgestort en bestaat uit 840.008 gewone aandelen met een nominale waarde van € 453,79 per aandeel.

2 De herwaarderingsreserve bestaat uit de herwaarderings van het onroerend goed voor eigen gebruik.

3 Dit betreft het resultaat na aftrek van de dividenduitkering.

4 Aan de Volksholding uitgekeerd dividend.

5 Aan NLFI uitgekeerd dividend.

Verkort geconsolideerd kasstroomoverzicht

in miljoenen euro's	1e halfjaar 2019	1e halfjaar 2018
KASSTROOM VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Geldmiddelen en kasequivalenten op 1 januari	815	2.180
Netto kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	1.178	899
Netto kasstroom uit investeringsactiviteiten	-544	-319
Netto kasstroom uit financieringsactiviteiten	499	354
Netto mutatie geldmiddelen en kasequivalenten	1.133	934
Geldmiddelen en kasequivalenten op 30 juni	1.948	3.114

Toelichting op de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten

Grondslagen

Algemene informatie

De Volksbank N.V. (hierna te noemen 'de Volksbank'), opgericht en gevestigd in Nederland, is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht. Het adres van de statutaire zetel van de Volksbank is Croeselaan 1, 3521 BJ Utrecht. Alle aandelen in de Volksbank worden gehouden door Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLFI).

Op 30 maart 2019 zijn de Volksbank en haar voormalige moedermaatschappij, de Volksholding B.V., gefuseerd. Door deze juridische fusie is de Volksbank de overblijvende entiteit en is de Volksholding B.V. opgehouden te bestaan. De activa en passiva van de Volksholding B.V. zijn daarbij overgegaan naar de Volksbank. Daar de activa en passiva in de Volksholding B.V. enkel betrekking hadden op de deelneming in de Volksbank en het eigen vermogen, heeft deze fusie geen gevolgen voor de financiële overzichten van de Volksbank.

De verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten van de Volksbank omvatten de gegevens van alle entiteiten waarover de Volksbank zeggenschap heeft en de investeringen in deelnemingen van de Volksbank. Deze verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten zijn opgesteld door de directie en op 15 augustus 2019 door de Raad van Commissarissen goedgekeurd.

Gehanteerde grondslagen

OVEREENSTEMMINGSVERKLARING TOEPASSING IFRS

De Volksbank stelt de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten op conform International Accounting Standard (IAS) 34 Interim Financial Reporting (Tussentijdse financiële verslaggeving), zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU).

VOORNAAMSTE GRONDSLAGEN VAN DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING

De grondslagen die worden gehanteerd bij de opstelling van deze verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten zijn consistent met de grondslagen die worden gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening van de Volksbank voor het jaar eindigend op 31 december 2018. Wijzigingen in standaarden en interpretaties die impact hebben op de grondslagen in 2019 worden nader toegelicht in de volgende paragraaf.

WIJZIGINGEN IN GEPUBLICEEERDE STANDAARDEN EN INTERPRETATIES EFFECTIEF IN 2019

De Volksbank past vanaf 1 januari 2019 IFRS 16 toe. Een nadere toelichting van het effect van IFRS 16 op de grondslagen van de Volksbank is opgenomen onder de sectie 'IFRS 16'. Vergelijkende cijfers zijn niet aangepast naar aanleiding van de toepassing van IFRS 16.

Daarnaast werden in 2019 de volgende standaarden en interpretaties, uitgegeven door respectievelijk de International Accounting Standards Board (IASB) en de IFRS Interpretations Committee (IFRIC), verplicht en door de EU aanvaard en van toepassing in het huidige boekjaar:

- Annual improvements to IFRS standards 2015-2017 cycle
- Amendments to IAS 19: Plan Amendments, Curtailment or Settlement
- Amendments to IAS 28: Long-term Interests in Associates and Joint Ventures
- Amendments to IFRS 9: Prepayment Features with Negative Compensation
- IFRIC 23 Uncertainty over Income Tax Treatments

Met uitzondering van IFRS 16 hebben geen van bovengenoemde wijzigingen invloed op de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten.

IFRS 16

IFRS 16, de nieuwe standaard voor leases, is van kracht sinds 1 januari 2019. IFRS 16 vervangt IAS 17 Leases en verwijdert het onderscheid tussen 'operationele' en 'financiële' lease voor huurders. Het vereist huurders om bijna alle leases op de balans op te nemen, waardoor het recht om het actief te gebruiken voor een bepaalde afgesproken periode en de bijbehorende schuld voor toekomstige betalingen tot uiting komt. Hierdoor heeft de invoering van IFRS 16 geleid tot een toename in activa en leaseverplichtingen op de balans.

IFRS 16 voorziet in een aantal praktische regels. De Volksbank heeft de volgende accounting beleidskeuzes gemaakt:

- Kortlopende leasecontracten: de Volksbank activeert geen kortlopende leasecontracten;
- Leasecontracten met lage waarde: de Volksbank activeert geen leasecontracten met lage waarde (bepaald op € 5.000 of minder);
- Portefeuillebenadering: de Volksbank past de portefeuillebenadering toe;
- Niet scheiden van de niet-leasecomponent: de Volksbank scheidt de niet-leasecomponent van de leasecomponent;
- Disconteringsvoet (alleen bij overgang): één disconteringsvoet wordt gebruikt voor een portefeuille van leasecontracten met redelijk vergelijkbare kenmerken;

- Initiële directe kosten (alleen bij overgang): uitgesloten voor de bepaling van het gebruiksrecht op datum van eerste toepassing; en
- 'Hindsight' (alleen bij overgang): 'hindsight' is toegepast om de leaseperiode te bepalen als het leasecontract opties bevat.

In 2018 zijn alle leasecontracten geïdentificeerd en is het effect van de toepassing van IFRS 16 beoordeeld. De voornaamste leasecontracten die door de Volksbank zijn aangegaan betreffen de leases van panden. Onder IFRS 16 zijn deze leasecontracten geactiveerd. De Volksbank past IFRS 16 toe vanaf 1 januari 2019 waarbij gebruik gemaakt wordt van de cumulatieve retrospectieve transitiemethode en waarbij vergelijkende cijfers 2018 niet zullen worden aangepast. Op de transitiedatum is gebruik gemaakt van de aangeboden versimpeling in IFRS 16 om de contracten die onder IAS 17 als lease aangemerkt werden ook onder IFRS 16 als lease te behandelen.

Bij de bepaling van de leaseverplichting wordt rekening gehouden met verlengings- en beëindigingsopties indien het redelijk zeker is dat de optie zal worden geëffectueerd. De verdisconteringsrente is gebaseerd op de intern ontwikkelde rentecurves die de Volksbank gebruikt in het risicomanagement.

De introductie van IFRS 16 had per 1 januari 2019 een verhogend effect van € 76 miljoen op de activa van de Volksbank wat als 100% risicogewogen activa wordt behandeld voor de prudentiële rapportages. Dit wordt verantwoord in de balansrubriek Materiële en immateriële vaste activa. Tevens is er een negatief effect van € 2 miljoen op het eigen vermogen. De leaseverplichtingen worden verantwoord in de balansrubriek Overige schulden aan klanten. Het effect op winst- en verliesrekening is nihil. De gemiddelde gewogen disconteringsrente bedraagt ongeveer 2%.

Het verschil tussen de leaseverplichting onder IFRS 16 en de niet uit de balans blijvende verplichtingen uit hoofde van operationele leasecontracten wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de niet uit de balans blijvende verplichtingen niet worden verdisconteerd, service kosten en sommige opties erin worden meegenomen, waardoor de niet uit de balans blijvende verplichting hoger is vergeleken met de IFRS 16 leaseverplichting.

Toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening

Schuldbewijzen

Covered bond-programma

Voor de eerste helft van 2019 geldt qua uitgiftes (issues) van kapitaalmarktfinanciering tot nu toe het volgende voor Schuldbewijzen:

- Op 30 januari 2019 heeft de Volksbank nieuwe obligaties met een looptijd van zeven jaar uitgegeven onder het covered bond-programma voor een bedrag van € 500 miljoen.
- Daarnaast heeft de Volksbank in de eerste helft van 2019 obligaties met een looptijd van 15 tot 20 jaar uitgegeven onder het covered bond-programma voor een bedrag van € 202 miljoen.

Daarnaast is € 75 miljoen aan covered bonds uitgegeven onder Schulden aan klanten:

- Op 17 januari 2019 heeft de Volksbank onderhandse leningen met een looptijd van 20 jaar uitgegeven onder het covered bond-programma voor een bedrag van € 75 miljoen.

Aflossingen en terugkopen van schuldbewijzen

In het eerste halfjaar van 2019 heeft de Volksbank voor € 92 miljoen aan obligaties onder securitisatieprogramma's afgelost en in totaal voor € 61 miljoen aan andere obligaties met een oorspronkelijke looptijd langer dan 1 jaar afgelost, teruggekocht en/of op eigen boek genomen.

Bijzondere waardeverminderingen

Onder de Financiële resultaten wordt een toelichting gegeven op de bijzondere waardeverminderingen (zie tabel Bijzondere waardeverminderingen) en onder Kredietrisico wordt de kredietvoorziening toegelicht (zie reviewed tabellen).

Verbonden partijen

Als onderdeel van haar bedrijfsvoering gaat de Volksbank regelmatig transacties aan met verbonden partijen. De verbonden partijen van de Volksbank kunnen zijn het SNS REAAL pensioenfonds, geassocieerde deelnemingen, Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLFi), de Nederlandse Staat, de Directie, de Raad van Commissarissen, naaste familieleden van alle bovengenoemde personen, entiteiten die gecontroleerd of sterk beïnvloed worden door alle bovengenoemde personen en alle andere verbonden entiteiten. Vorderingen op leden van de Directie, de Raad van Commissarissen en naaste familieleden, indien van toepassing, bestaan voornamelijk uit hypotheke die onder standaard personeelsvoorwaarden worden verstrekt.

Transacties met de Nederlandse Staat beperken zich tot normale banktransacties, belastingen en andere bestuurlijke verhoudingen. Normale banktransacties hebben betrekking op kredieten en deposito's, financiële activa aangehouden

voor handelsdoeleinden en voor verkoop beschikbare financiële investeringen, en worden aangegaan onder dezelfde markt- en commerciële en voorwaarden voor niet-verbonden partijen.

Tijdens het eerste halfjaar van 2019 werd aan NLFI een slotdividend van € 161 miljoen uitgekeerd (eerste halfjaar 2018: € 190 miljoen).

Update juridische procedures

ENQUÊTEPROCEDURE VAN DE VERENIGING VAN EFFECTENBEZITTERS

In de schadeloosstellingsprocedure heeft de Ondernemingskamer op 16 april 2019 een tussenvonnis gewezen. De Ondernemingskamer heeft de deskundigen bevolen om verder onderzoek te verrichten naar de werkelijke waarde van de onteigende effecten en vermogensbestanddelen van SNS Reaal en SNS Bank per 1 februari 2013. Een nieuw deskundigenrapport wordt in het tweede helft van 2019 verwacht.

RENTEDERIVATEN

De Volksbank heeft voor het einde van 2017 alle mkb-klienten met een rentederivaat die onder het Uniform Herstelkader (UHK) vallen bericht gestuurd. Van deze 212 klienten is aan 76 klienten een aanbod gedaan voor compensatie. De overige 136 klienten zijn geïnformeerd dat zij niet in aanmerking komen voor compensatie en/of herstel. De administratieve afhandeling en uitbetaling van de gedane aanbiedingen is in het eerste halfjaar van 2019 afgewikkeld. De Volksbank verwacht in de tweede helft van 2019 dit dossier (UHK) te kunnen sluiten.

MADOFF

In de zaak die tussen de curator van Madoff enerzijds en de Volksbank, SNS Global Custody en vele andere financiële instellingen wereldwijd anderzijds loopt, heeft de curator het hoger beroep in de initiële procedure gewonnen. Hiertegen wordt cassatieberoep ingesteld bij de Supreme Court. De inhoudelijke behandeling van de (hoofd)zaak wordt niet op korte termijn verwacht.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

Reële waarde financiële instrumenten

Reële waarde van financiële activa en passiva

De tabel geeft inzicht in de reële waarde van de financiële activa en passiva van de Volksbank. Hierbij is voor een aantal waarderingen gebruik gemaakt van schattingen. Het totaal van de hierboven weergegeven reële waarde geeft niet de onderliggende waarde van de Volksbank weer en dient derhalve niet als zodanig te worden geïnterpreteerd.

De reële waarden vertegenwoordigen de bedragen waarvoor de financiële instrumenten op de balansdatum tussen marktpartijen hadden kunnen worden verhandeld in een ordelijke transactie. De reële waarde van financiële activa en passiva is gebaseerd op genoteerde marktprijzen, voor zover deze beschikbaar zijn. Voor het geval dat actieve marktprijzen ontbreken, zijn er diverse waarderingmethoden gehanteerd om de reële waarde van deze instrumenten te bepalen. De parameters van deze waarderingmethoden kunnen subjectief zijn en maken gebruik van diverse veronderstellingen, bijvoorbeeld met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. De mate van subjectiviteit is van invloed op de reële waardehiërarchie, die in de paragraaf Hiërarchie reële waardebepaling bij financiële instrumenten wordt behandeld. Waar mogelijk en beschikbaar maken deze modellen gebruik van informatie die waarneembaar is in de relevante markt. Veranderingen in de veronderstellingen kunnen de geschatte reële waarden significant beïnvloeden. De belangrijkste veronderstellingen zijn in de volgende paragraaf per balanspost toegelicht. De Volksbank bepaalt de reële waardehiërarchie voor alle financiële instrumenten op ieder rapportagemoment.

Voor financiële activa en passiva waarvan waardering tegen geamortiseerde kostprijs plaatsvindt, is de reële waarde getoond inclusief overlopende rente.

Hiërarchie financiële instrumenten per 30 juni 2019

in miljoenen euro's	Boekwaarde	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal reële waarde
FINANCIËLE ACTIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - reële waarde via W&V	5	-	-	5	5
Beleggingen - reële waarde via het overig totaalresultaat	1.911	1.909	-	2	1.911
Derivaten	705	-	639	66	705
FINANCIËLE ACTIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - geamotiseerde kostprijs	2.998	2.885	178	-	3.063
Vorderingen op klanten	51.551	-	-	54.246	54.246
Vorderingen op banken	4.208	-	-	-	4.208
Overige activa	342	-	-	-	342
Kas en kasequivalenten	1.948	-	-	-	1.948
Totaal financiële activa	63.668	4.794	817	54.319	66.428
FINANCIËLE PASSIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Derivaten	1.926	-	1.859	67	1.926
FINANCIËLE PASSIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Achtergestelde schulden	512	-	539	-	539
Schuldbewijzen	6.490	-	-	6.821	6.821
Spaargelden	38.475	-	35.280	3.691	38.971
Overige schulden aan klanten	11.298	-	11.453	-	11.453
Schulden aan banken	891	-	894	-	894
Overige verplichtingen	679	-	-	-	679
Totaal financiële passiva	60.271	-	50.025	10.579	61.283

Hiërarchie financiële instrumenten per 31 december 2018

in miljoenen euro's	Boekwaarde	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal reële waarde
FINANCIËLE ACTIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - reële waarde via W&V	3	-	-	3	3
Beleggingen - reële waarde via het overig totaalresultaat	1.911	1.907	-	4	1.911
Derivaten	732	-	664	68	732
FINANCIËLE ACTIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Beleggingen - geamortiseerde kostprijs	2.868	2.870	73	-	2.943
Vorderingen op klanten	50.536	-	-	53.028	53.028
Vorderingen op banken	3.589	-	-	-	3.589
Overige activa	292	-	-	-	292
Kas en kasequivalenten	815	-	-	-	815
Totaal financiële activa	60.746	4.777	737	53.103	63.313
FINANCIËLE PASSIVA GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Derivaten	1.120	-	1.050	70	1.120
FINANCIËLE PASSIVA NIET GEWAARDEERD OP REËLE WAARDE					
Achtergestelde schulden	502	-	526	-	526
Schuldbewijzen	5.822	-	-	5.911	5.911
Spaargelden	37.376	-	33.493	4.352	37.845
Overige schulden aan klanten	10.841	-	10.971	-	10.971
Schulden aan banken	1.116	-	1.120	-	1.120
Overige verplichtingen	487	-	-	-	487
Totaal financiële passiva	57.264	-	47.160	10.333	57.980

Toelichting waardering financiële activa en passiva

De volgende methoden en veronderstellingen zijn gebruikt om de reële waarde van de financiële instrumenten te bepalen.

BELEGGINGEN

De reële waarden van aandelen zijn gebaseerd op gepubliceerde koersen van actieve markten of overige beschikbare marktinformatie. De reële waarden van rentedragende waardepapieren zijn eveneens gebaseerd op beurskoersen of – indien er geen actieve beurskoersen zijn te verkrijgen – op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Deze contante waarden zijn gebaseerd op de relevante marktrente zoals deze van toepassing is met inachtneming van de liquiditeit, de kredietwaardigheid en de looptijd van de betreffende belegging.

VORDERINGEN OP KLANTEN

De reële waarde van de hypotheekleningen wordt bepaald op basis van een contantwaardemethode. De rentecurve, die wordt gebruikt om de verwachte kasstromen van hypothecaire vorderingen contant te maken, is het gemiddelde van de laagste vijf hypotheekrentes in de markt, gecorrigeerd voor rentes die als niet-representatief worden beschouwd ('teaser rates'). Deze rente kan per deelportefeuille verschillen als gevolg van verschillen in looptijd, LtV-klasse en aflosvorm. Bij het bepalen van de verwachte kasstromen wordt rekening gehouden met verwachte toekomstige vervroegde aflossingen.

De reële waarde van overige vorderingen op klanten is vastgesteld door middel van het bepalen van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Voor de contantwaardeberekening is gebruik gemaakt van verschillende opslagen op de rentecurve. Hierbij is onderscheid gemaakt naar aard van de vorderingen en klantengroepen waarop de vordering betrekking heeft.

DERIVATEN

De reële waarden van bijna alle derivaten zijn gebaseerd op waarneembare marktinformatie, zoals markttrentes en valutakoersen. Voor een aantal instrumenten waarvoor niet alle informatie in de markt waarneembaar is, worden schattingen of aannames gebruikt binnen een netto contante waarde model of een optiewaarderingsmodel om de reële waarde te bepalen. Bij het bepalen van de reële waarde wordt rekening gehouden met het kredietrisico dat een marktpartij zou inrijzen.

VORDERINGEN OP BANKEN

Door het kortlopende karakter van de leningen die onder de vorderingen op banken vallen, wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

OVERIGE ACTIVA

Door het overwegend kortlopende karakter van de overige vorderingen wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

KAS EN KASEQUIVALENTEN

De balanswaarde van de liquide middelen wordt geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

ACHTERGESTELDE SCHULDEN

De reële waarde van achtergestelde schulden is geschat op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze achtergestelde instrumenten hebben ten opzichte van de Volksbank, gedifferentieerd naar looptijd en type instrument.

SCHULDBEWIJZEN

De reële waarde van de schuldbewijzen is geschat op basis van de contante waarde van de toekomstige kasstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze instrumenten hebben ten opzichte van de Volksbank.

SCHULDEN AAN KLANTEN

Voor direct opvraagbare spaargelden en spaargelden met looptijd wijkt de reële waarde af van de nominale waarde vanwege het feit dat de rente niet dagelijks wordt aangepast en de klant de spaargelden in de praktijk voor langere tijd op de rekening laat staan. De reële waarde is berekend door de rentetypische kasstromen van deze portefeuilles contant te maken met een specifieke disconteringscurve. Voor het spaargeld gedekt door het Depositogarantiestelsel (DGS) is de curve gebaseerd op de gemiddelde huidige tarieven van verschillende Nederlandse aanbieders. Voor het spaargeld dat niet door het DGS is gedekt, is de Internal Funds Transfer Price-curve (IFTP) van de Volksbank gebruikt.

SCHULDEN AAN BANKEN

De reële waarde van de schulden aan banken is geschat op basis van de contante waarde van de toekomstige geldstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze instrumenten hebben ten opzichte van de Volksbank,

gedifferentieerd naar looptijd en type instrument. Voor schulden met een looptijd van maximaal een maand wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

De balanswaarde van de overige verplichtingen wordt geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

HIËRARCHIE REËLEWAARDEBEPALING BIJ FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Een belangrijk deel van de financiële instrumenten wordt in de balans opgenomen tegen reële waarde. Daarnaast wordt de reële waarde van de overige financiële instrumenten toegelicht. Er wordt geen levelindeling gegeven van de financiële activa en passiva, waarbij de boekwaarde een redelijke benadering is van de reële waarde.

NADERE TOELICHTING VAN DE LEVELINDELING

Voor financiële instrumenten die tegen reële waarde op de balans staan of waarvoor de reële waarde wordt toegelicht, wordt deze reële waarde ingedeeld in een level. Dit level is afhankelijk van de parameters die gebruikt worden om de reële waarde te bepalen en geeft verder inzicht in de waardering. Hieronder worden de verschillende levels uiteengezet:

LEVEL 1 – REËLE WAARDE GEBASEERD OP GEPUBLICEEERDE KOERSEN IN EEN ACTIEVE MARKT

Van alle financiële instrumenten in deze waarderingscategorie zijn gepubliceerde koersen afkomstig van een beurs, broker of prijsinstelling. Bovendien is bij deze financiële instrumenten sprake van een actieve markt. Hierdoor vormen de koersen een goede afspiegeling van actuele en regelmatig voorkomende markttransacties tussen onafhankelijke partijen. De beleggingen in deze categorie omvatten voornamelijk beursgenoteerde aandelen en obligaties.

LEVEL 2 – REËLE WAARDE GEBASEERD OP BESCHIKBARE MARKTINFORMATIE

De categorie bevat financiële instrumenten waarvoor geen afgegeven prijzen beschikbaar zijn, maar waarvan de reële waarde is bepaald met behulp van modellen waarbij de parameters bestaan uit beschikbare marktinformatie. Het gaat bij deze instrumenten met name om onderhands afgesloten derivaten. In deze categorie vallen verder beleggingen waarvan prijzen zijn afgegeven door brokers, maar waarvan tevens is geconstateerd dat sprake is van inactieve markten. In dat geval zijn de beschikbare koersen grotendeels onderbouwd en gevalideerd met behulp van marktinformatie, waaronder marktrentes en actuele risico-opslagen behorende bij de verschillende creditratings en sectorindelingen.

LEVEL 3 – REËLE WAARDE NIET GEBASEERD OP BESCHIKBARE MARKTINFORMATIE

De financiële instrumenten in deze categorie zijn voor een significant deel bepaald aan de hand van niet in de markt waarneembare aannames en parameters. Dit zijn bijvoorbeeld veronderstelde defaultpercentages behorend bij een bepaalde rating. De level 3-waarderingen van beleggingen (aandelen) zijn gebaseerd op quotes afkomstig uit niet-liquide markten. De derivaten in level 3 zijn verbonden aan enkele hypotheeksecuritisaties en de waardering is deels afhankelijk van de onderliggende hypotheekportefeuilles en bewegingen in risicospreads.

Op basis van bovenstaande definities wordt het financiële instrument in een levelindeling geplaatst of verplaatst.

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reëlewaarde level 3

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 over 1e halfjaar 2019

in miljoenen euro's	Beleggingen reële waarde via W&V	Beleggingen reële waarde via het overige totaalresultaat	Derivaten activa	Derivaten passiva
Openingsbalans	3	4	68	70
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V ¹	2		-2	-3
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via het overig totaalresultaat ²		-2	-	-
Mutatie lopende rente	-	-	-	-
Verkoop/afwikkeling		-	-	-
Eindbalans	5	2	66	67

1 Deze worden verantwoord op de regel 'Resultaat financiële instrumenten'.

2 Deze worden verantwoord op de regel 'Mutatie herwaarderingen reëlewaardereserve'.

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 over 1e halfjaar 2018

in miljoenen euro's	Beleggingen reële waarde via W&V	Beleggingen reële waarde via het overige totaalresultaat	Derivaten activa	Derivaten passiva
Openingsbalans	2	15	83	169
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V ¹	-	-	-10	-88
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via het overige totaalresultaat ²	-	-10	-	-
Mutatie lopende rente	-	-	-	-5
Verkoop/afwikkeling	-	-1	-	-
Overig	-	-	-	-
Eindbalans	2	4	73	76

1 Deze worden verantwoord op de regel 'Resultaat financiële instrumenten'.

2 Deze worden verantwoord op de regel 'Mutatie herwaarderingen reëlewaardereserve'.

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 over 2e halfjaar 2018

in miljoenen euro's	Beleggingen reële waarde via W&V	Beleggingen reële waarde via het overige totaalresultaat	Derivaten activa	Derivaten passiva
Openingsbalans	2	4	73	76
Aankoop/verstrekkingen	-	1	-	-
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V ¹	1	-	-5	-6
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via het overige totaalresultaat ²	-	-2	-	-
Mutatie lopende rente	-	-	-	-
Verkoop/afwikkeling	-	1	-	-
Overig	-	-	-	-
Eindbalans	3	4	68	70

1 Deze worden verantwoord op de regel 'Resultaat financiële instrumenten'.

2 Deze worden verantwoord op de regel 'Mutatie herwaarderingen reëlewaardereserve'.

Gevoeligheid van level 3-waarderingen financiële instrumenten

Level 3-financiële instrumenten worden grotendeels gewaardeerd met een netto contante waarde methodiek waarin met behulp van marktdata verwachtingen over en projecties van toekomstige kasstromen teruggerekend worden naar een contante waarde. De modellen maken gebruik van in de markt waarneembare informatie, zoals rentecurves, of niet in de markt waarneembare informatie, zoals aannames over bepaalde kredietopslagen of aannames over klantgedrag. In het geval van een level 3-instrument kan de waardering significant wijzigen als gevolg van wijzigingen in deze aannames.

Gevoeligheden niet-observeerbare parameters financiële instrumenten level 3 per 30 juni 2019

in miljoenen euro's	Waarderingstechniek	Belangrijkste aanname	Boekwaarde	Redelijkerwijs mogelijke alternatieve aannames	
				Toename in reële waarde	Afname in reële waarde
ACTIVA					
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	66	5	5
		Prepayment rate	66	2	2
PASSIVA					
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	67	5	5
		Prepayment rate	67	2	2

Een verandering in de prepayment-aanname van -1% heeft een positieve impact op de waarde van derivaten van € 2 miljoen. Bij een 1% hogere prepayment-aanname is de negatieve impact nihil. Daarnaast heeft een lagere verdisconteringsaanname van 0,5% een positieve impact van € 5 miljoen en een hogere verdisconteringsaanname van 0,5% een negatieve impact van € 5 miljoen op de waarde van derivaten.

Gevoeligheden niet-observeerbare parameters financiële instrumenten level 3 per 31 december 2018

in miljoenen euro's	Waarderings­techniek	Belangrijkste aanname	Boekwaarde	Redelijkerwijs mogelijke alternatieve aannames	
				Toename in reële waarde	Afname in reële waarde
ACTIVA					
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	68	6	6
		Prepayment rate	68	2	2
PASSIVA					
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	70	4	3
		Prepayment rate	70	4	3

Onder de derivaten aan passivazijde van de balans zijn bepaalde contracten opgenomen waarbij met de tegenpartij vaste prepayment rates zijn afgesproken. Deze contracten zijn niet gevoelig voor veranderingen in de prepayment rates. De belangrijkste niet in de markt waarneembare parameter bij de reëlewaardebepaling van de level 3-instrumenten is de gehanteerde inschatting van de verdisconteringscurve.

De level 3-derivaten hebben betrekking op securitisatietransacties. Hierbij geldt dat er sprake is van een relatie tussen de reële waarden. Dit is het gevolg van het feit dat de derivaten van de SPV's (front swaps) die onderdeel zijn van de securitisatieprogramma's Hermes, Pearl en Lowland door de Volksbank met dezelfde tegenpartijen zijn tegengesloten (back swaps). Hierdoor is de waardeverandering van de front en back swaps altijd vergelijkbaar, maar tegengesteld. De level 3-derivaten die betrekking hebben op de SPV's van de Holland Homes-securitisatieprogramma's zijn niet door de Volksbank tegengesloten.

Verschuivingen tussen categorieën

In 2018 en in de eerste helft van 2019 hebben geen significante verschuivingen plaatsgevonden.

Beoordelingsverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de aandeelhouder en de raad van commissarissen van de Volksbank N.V.

OPDRACHT

Wij hebben de in dit tussentijds financieel verslag op pagina 36 tot en met 46 opgenomen verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten over de periode 1 januari 2019 tot en met 30 juni 2019 van de Volksbank N.V. te Utrecht, bestaande uit de geconsolideerde balans per 30 juni 2019, de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerd totaalresultaat, het totaalresultaat over de periode toewijsbaar aan de aandeelhouder, het verkort geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen en het verkort geconsolideerd kasstroomoverzicht over de periode 1 januari 2019 tot en met 30 juni 2019 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen, beoordeeld.

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen en het weergeven van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten in overeenstemming met IAS 34, "Tussentijdse Financiële Verslaggeving" zoals aanvaard binnen de Europese Unie. Het is onze verantwoordelijkheid een conclusie te formuleren bij de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten op basis van onze beoordeling.

WERKZAAMHEDEN

Wij hebben onze beoordeling van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 2410, "Het beoordelen van tussentijdse financiële informatie door de openbaar accountant van de entiteit". Een beoordeling van de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten bestaat uit het inwinnen van inlichtingen, met name bij personen die verantwoordelijk zijn voor financiën en verslaggeving, en het uitvoeren van cijferanalyses en andere beoordelingswerkzaamheden. De reikwijdte van een beoordeling is aanzienlijk geringer dan die van een controle die is uitgevoerd in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en stelt ons niet in staat zekerheid te verkrijgen dat wij kennis hebben genomen van alle aangelegenheden van materieel belang die bij een controle onderkend zouden worden. Om die reden geven wij geen controleverklaring af.

CONCLUSIE

Op grond van onze beoordeling is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de verkorte geconsolideerde tussentijdse financiële overzichten over de periode 1 januari 2019 tot en met 30 juni 2019 niet, in alle van materieel belang zijnde opzichten, is opgesteld in overeenstemming met IAS 34, "Tussentijdse Financiële Verslaggeving" zoals aanvaard binnen de Europese Unie.

Amsterdam, 15 augustus 2019

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. A.B. Roeders RA

Algemene informatie

Over de Volksbank

ALGEMEEN

De Volksbank is een financiële dienstverlener op het gebied van bankieren die zich nadrukkelijk richt op de Nederlandse retailmarkt, inclusief het midden- en kleinbedrijf. De Volksbank voert meerdere merken en heeft een centrale backoffice en IT-organisatie. Het productaanbod bestaat uit drie kernproductgroepen: betalen, hypotheeken en sparen. De Volksbank heeft een balanstotaal van € 63,9 miljard en 3.015 interne werknemers (fte's) en is daarmee een belangrijke speler op de Nederlandse markt. Het hoofdkantoor van de Volksbank is gevestigd in Utrecht.

MISSIE EN AMBITIE

De missie van de Volksbank is Bankieren met de menselijke maat. Om deze missie waar te maken hebben we een ambitie geformuleerd vanuit het principe van 'gedeelde waarde'. Gedeelde waarde richt zich op zowel maatschappelijke en economische als financiële en niet-financiële aspecten. Onze ambitie is om deze gedeelde waarde te optimaliseren door het leveren van nut voor klanten, het nemen van verantwoordelijkheid voor de maatschappij, het geven van oprechte aandacht aan medewerkers en het behalen van rendement voor de aandeelhouder.

ONZE MERKEN

'De gemiddelde klant' bestaat niet. Iedereen heeft andere wensen, behoeften en voorkeuren. Wij willen onze klanten van dienst zijn op een manier die bij hen past. Daarom hebben wij niet gekozen voor een merk voor alle klanten, maar voor verschillende merken die ieder hun klanten bedienen op een manier die het beste bij hen past. Met elk hun eigen werkwijze, uitstraling, mentaliteit en producten, van sparen en beleggen tot verzekeren.

ASN BANK

Duurzaamheid

ASN Bank is in Nederland al 50 jaar een van de toonaangevende banken in duurzaam bankieren. ASN Bank zet het geld dat klanten haar toevertrouwen zo uit dat het bijdraagt aan duurzame vooruitgang en een leefbare wereld, nu en in de toekomst. Zij baseert haar keuzes op de drie pijlers van haar duurzaamheidsbeleid: mensenrechten, klimaat en biodiversiteit.

ASN Bank laat zien dat haar heldere en begrijpelijke producten een goed gevoel én goed geld opleveren.

www.asnbank.nl

BLG WONEN

Wonen voor iedereen

BLG Wonen maakt werk van een woningmarkt die toegankelijker en rechtvaardiger is. Opgericht in 1954 om de Limburgse mijnwerkers kans te geven een huis te kopen, ondersteunt zij nu nieuwe groepen in de maatschappij die problemen ondervinden bij het kopen van een woning. BLG Wonen ziet geen dossiers of nummers, maar mensen met dromen en wensen. Daarna kijkt zij pas naar de cijfers. Samen met haar grote netwerk van onafhankelijke adviseurs helpt ze mensen bij het vinden van een passende hypotheek. Een eigen woning is immers belangrijk: het geeft een gevoel van zekerheid en geluk. www.blg.nl

REGIOBANK

Leefbaarheid in de buurt

Gewoon even binnenlopen voor een vraag of goed advies. Dat kan op meer dan 500 plekken in Nederland in dorpen en kleine steden bij zelfstandige adviseurs.

Naast het dicht bij huis regelen van geldzaken zet RegioBank zich in voor de leefbaarheid in de buurt. Ze stimuleert lokale verbondenheid, omdat ze gelooft dat het hebben van relaties dichtbij gelukkig maakt. Ze is partner van het Oranje Fonds en steunt sociale activiteiten. RegioBank is namelijk niet alleen een bank, maar een onderdeel van de lokale samenleving: een verbinder die sociale vitaliteit en lokaal ondernemerschap in de regio wil versterken.

www.regiobank.nl

SNS

Financiële weerbaarheid

SNS is er voor iedereen die wil bankieren bij een nuchtere, no-nonsense en menselijke bank. Niet alleen op het gebied van de producten die een bank traditioneel biedt, zoals een betaalrekening of een hypotheek. Maar vooral breder dan dat: wat vinden klanten belangrijk, waar hebben ze hulp bij nodig of waar liggen ze wakker van?

SNS staat haar klanten bij in hun financiële leven en maakt hen financieel weerbaar. Dat doet ze door naast te klant te staan, op een eenvoudige en menselijke manier. www.snsbank.nl

Disclaimer

Dit persbericht bevat uitsluitend feitelijke informatie en dient niet te worden opgevat als een opinie of aanbeveling met betrekking tot de koop of verkoop van effecten die zijn uitgegeven door de Volksbank. Dit persbericht bevat geen waardeoordeel of voorspelling met betrekking tot de financiële resultaten van de Volksbank.